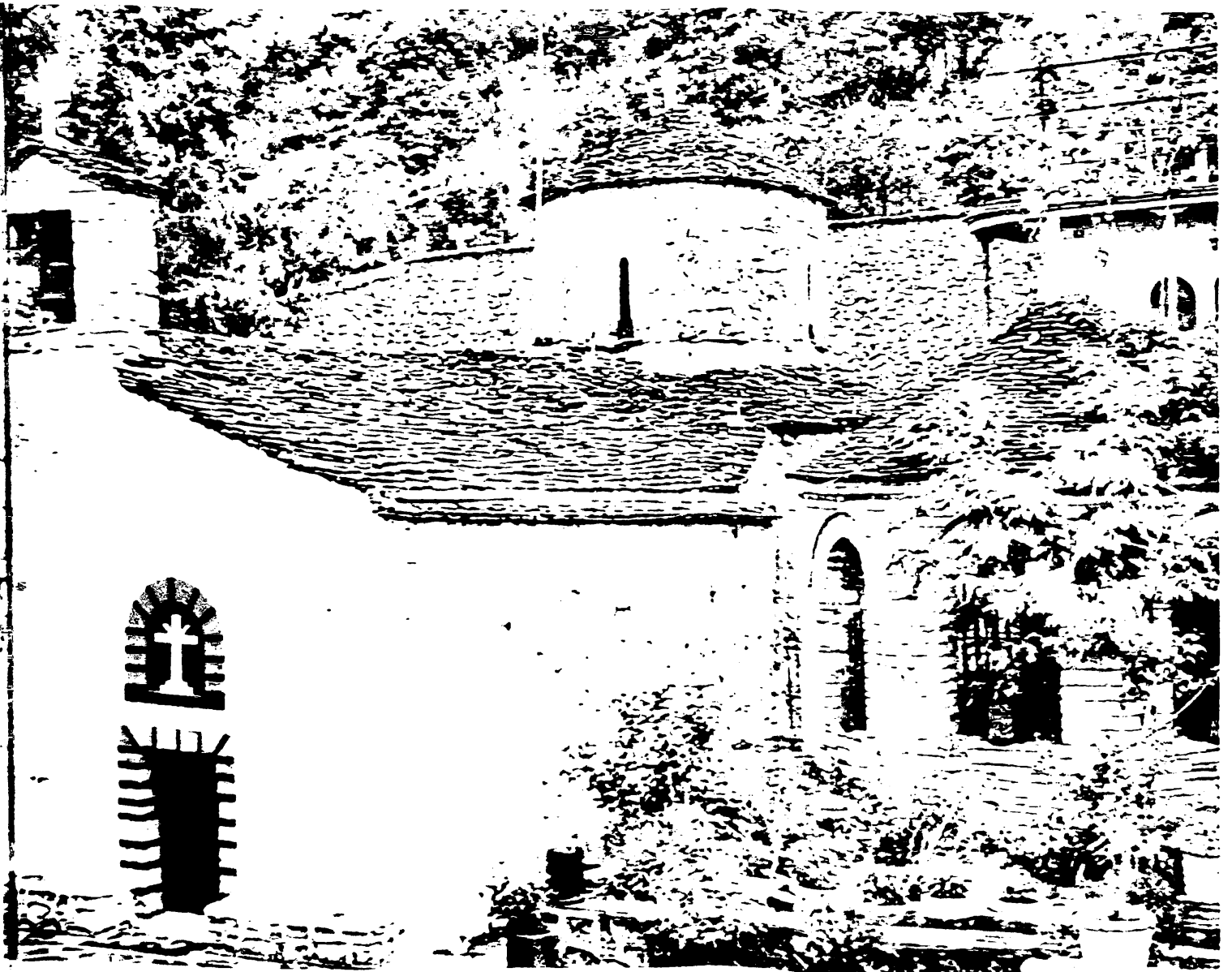

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΟΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1974	ΤΕΥΧΟΣ 157	ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1989	Γραφεία: Οδός Μαυρομιχάλη 7 Αθήνα 116 79 Τηλ 36.21 651 - 63 99 783
--------------------------	---------------	-------------------	---

Ύατρού Δημητρίου Καμαρούλια, Μονή Καστροίτσας, Σύληψη Ίωάννου Προ-
δρόμου, στὸν ὁμώνυμο λόφο, ἀνατολικά τῆς Λίμνης.

ΑΘΗΝΑ 1989

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

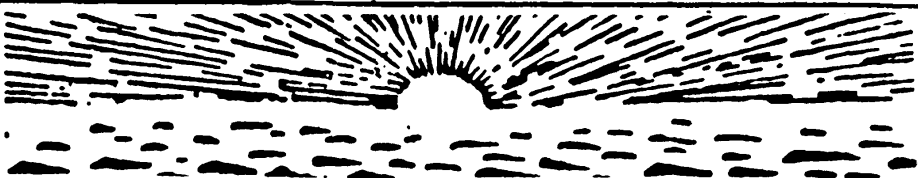
ΠΑΝΑΓ ΔΑΓΚΛΗΣ
Υπαρχηγός Γενικού Έπιτελείου
- Πρόεδρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
Σ ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ
Άρχηγός Χειμάρρας
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ
Ανθυπίαρχος
ΧΑΡ ΔΙΑΜΠΕΝΣ
Ανθυποπλοίαρχος
ΧΡ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
Λόγιος
ΜΙΑΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Υφηγητής Πανεπιστημίου
ΧΡ ΧΡΟΝΗΣ
Υπολογαγός Οικονομικού
ΠΕΡ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
Δικηγός
ΧΡ ΜΑΛΛΑΜΟΣ
Ταγματάρχης Μηχανικού
ΓΕΩΡΓ ΓΑΓΑΡΗΣ
Δημοσιογράφος
ΑΥΓ ΑΒΕΡΩΦ
Πολιτευτής

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

(ΕΙΣΔΟΧΗ)
«ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»
1976

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ό από Ίωαννίνων Άρχιεπίσκοπος
Άθηνών και πάσης Ελλάδος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΗΛΑΛΑΝΟΣ
Άκαδημαϊκός
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Άκαδημαϊκός
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ
Δικηγός, Δημοσιογράφος

“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ” ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

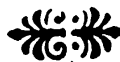
ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΟΓΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ (1974)

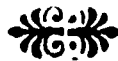
Β Ρ Α Β Ε Υ Σ Η

Η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» βραβεύθηκε από:

- Ακαδημία Αθηνών
- Ιστορ. & Εθνολ. Εταιρεία Ελλάδος
- Πανηπειρ. Συνομοσπονδία Ελλάδος
- Ροταριανό Όμιλο Αθηνών—Βορρά

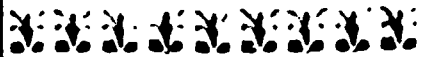

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:
Αλέξ. Χ. Μαμμόπουλος
Τερψιθέας 64 — 153 41 Αγ. Παρασκευή
Τηλ. 6399.783

Ετήσια συνδρομή: Εσωτερ. δρχ. 1500
Εξωτερ. δολ. 30
Συνδρομές - εμβάσματα με ταχυδρ. επιταγή
στη διεύθυνση:

«Ηπειρωτική Εταιρεία»
Μαυρομιχάλη 7 - 106 79 Αθήνα.

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡ. 1974	ΤΕΥΧ. 157	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1989	Γραφ.: Μαυρομιχάλη 7 - 106.79 'Αθήνα Τηλ. 36.21.651 — 63.99.783
-------------------	--------------	----------------	--

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ἐπέτειος (ποίημα)	473
Κωνστ. Ἀναγνωστοπούλου. Ἀνέκδοτες σελίδες τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου (τέλος)	475
Κώστα Τέκτονα. Ἀπὸ τὴν Ἐποποιία τοῦ '40. Ὁ πρῶτος τῶν δύο πρώτων	481
Γιάννη Πινδέα. Νέος Τύπος χειροκινήτου ἀργαλειοῦ	483
Θανάση Δουρδούφη. Μάνα Δελβινακιώτισσα στὸ Σκοπευτήριον τῆς Καισαριανῆς	487
Ἐρμῆ Θ. Μουδοπούλου. Οἱ ἐν Τρανσυλβανία Ἕλληνες Α'	491
Χαρίση Σ. Γιάκη. Σκηνὲς ἀνθρωπιᾶς στὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀντίστασιν.	495
Ἀλεξ. Χ. Μαμμοπούλου, Προέδρου Ἡπειρ. Ἐταιρείας. Τὸ Συναξάρι τῶν 12 μηνῶν (τέλος)	497
Περικλῆ Κακούρη. Βράδινον στὸ φτωχικόν (ποίημα)	499
Ἀνδρέα Καρζῆ. Λαϊκοὶ ὄργανοπαῖχτες. Νικόλ. Τζιάρας	500
Δέσπως Καρβέλη. Στὸ μῶλον τὰ καϊκία (ποίημα)	504
† Λέοντος Ι. Μελά. Χρόνια παιδικά, χρόνια νότης, χρόνια περασμένα. (Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὰ παλιὰ Γιάννινα)	505
Γιώργου Κούνδουρου. Μεσελέδες. Πῶς τὰ ναπολιόνια ἔγιναν κάρθουνα.	511
Τάσου Χαλκιᾶ. Μνημόσυνο ἀνωνύμων καὶ ἐπωνύμων μουσικῶν	514
Δημ. Στάμου. Ἡπειρωτικὰ Πένθη. Δημ. Φ. Καρτζένης	517

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ :

Γ. Μπρουζιώτης

Κωλέττη 4, 106 81

Τηλ. 360.38.20, ΑΘΗΝΑ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ

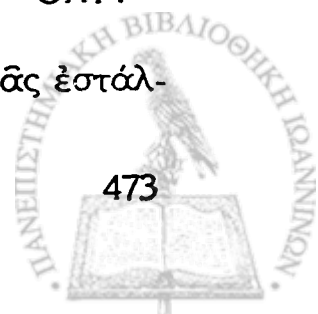
Ψηλὰ στὴν Πίνδο πάρε με, ἀγέρα,
ἢ αὐγὴ τοῦ θρύλου ρόδισε σιμά της,
κι εἶν' ἢ στιγμὴ ὑπέρτατη μιὰ ἰδέα
κι εἶν' οἱ κορφές, ὄμοιοι, στὴ Λευτεριά της.

Ψηλὰ στὸ φῶς καὶ πέρ' ἀπὸ τὸ
χρόνον,
νικήτρα ὁμορφιά γεννᾷ ἢ ζωὴ μας.
Κ' ἢ δόξα λαμπρομέτωπο ἕνα θρόνον
στεριώνει στὴν ἀδούλωτη ψυχὴ μας.

Τὴν πίστη σας ὑψώστε μας ἀσπίδα
κορφές, δρυμοὶ, Σουλιώτισσες. Ἡ
Ἑλλάδα τοῦ δίκαιου ἀγῶνα τὴν
κοιτίδα
θ' ἀνάθει τῶν ὀνείρων της τὴ δόξα.

Ψηλὰ στὴν Πίνδο πάρε με, ἀγέρα,
νὰ ἰδῶ τὴ Λευτεριά, τὴν ὄψη πῶχει,
θριαμβικὰ νὰ ἠχήσει στὴν ἑσπέρα
τοῦ Γένους ἢ κραυγὴ: Ἕλληνες
OXI!

(Ἄγνωστο ἀπὸ ποιόν μᾶς ἐστάλη-
θηκε).

Γιάννης Κολέφας

- Γεννήθηκε στην Ήπειρο το 1927.
- Δίδαξε επί πολλά χρόνια ψηφιδωτό στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών.
- Έκανε πλήθος ατομικών και συμμετείχε σε πλήθος ομαδικών εκθέσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Εργάστηκε στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Αναστήλωσης ως Συντηρητής - Συντονιστής για τα ψηφιδωτά όλων των Μνημείων της Ελλάδας.
- Απεβίωσε το 1986.

ΕΡΓΑ

«Γυμνό»	λάδι	διαστ.	105X60 εκ.
«Γαλαξείδι»	αυγοτέμπερα	»	80X60 εκ.
«Γυμνά»	λάδι	»	108X80 εκ.
«Βότσαλο»	ψηφιδωτό	»	52X40 εκ.
«Πουλιά»	ψηφιδωτό	»	40X120 εκ.
«Αγόριανη»	αυγοτέμπερα	»	30X60 εκ.
«Περιστέρια»	αυγοτέμπερα	»	74X61 εκ.
«Πόρτα στο Γαλαξείδι»	αυγοτέμπερα	»	80X60 εκ.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΟΥ ΚΩΝΣΤ. Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐφέδρου Ἀνθ)γοῦ Πεζικοῦ

(Συνέχεια τοῦ προηγουμένου)

Τὸ Ἀργυρόκαστρο ἐν ὄψει

Μπροστά μου τώρα εἶναι ὅλος ὁ κάμπος τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ ἀπέναντί μας τὰ ὠραῖα χωριά τῆς Δρόπολης μὲ τὰ φανταχτερά τους σπίτια τῶν χωριῶν τους Γεωργουσατών, Δρόβιανης κλπ., καὶ πρὸ δεξιά τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ ὅπως βλέπαμε καθαρὰ τώρα τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ χωριά ἔχουν ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ δικά μας τμήματα πλὴν τῆς πόλεως τοῦ Ἀργυροκάστρου, πού στοὺς παρακειμένους λόφους του γινόντανε μάχες μὲ τοὺς ὑποχωροῦντας Ἰταλούς.

Καὶ ὅπως γυρίζαμε ξένοιαστοὶ καὶ χωρὶς κανέναν φόβο πάνω στὸ ὕψωμα δεχθήκαμε τὴν ἐπίσκεψιν ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἑλληνας τῆς Βορείου Ἡπείρου τῶν πέριξ γειτονικῶν χωριῶν. Ὅλοι τους μᾶς ὑποδέχονταν μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ καὶ χαρά. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου πού ἐπικοινωνῶ μὲ Ἑλληνας Βορειοηπειρῶτες καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἔμεινα ἔκθαμβος μὲ τὴν εὐγένειά των καὶ τὸν τρόπο πού μιλούσανε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὶς λέξεις πού χρησιμοποιοῦσαν. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ

τὴν ὠραία φρασεολογία τους καὶ αὐτὸ τὸ θέμα τὸ συζητούσαμε μεταξὺ μας μὲ τοὺς στρατιῶτες καὶ μάλιστα ἕνας δεκανέας ἔκαμε μιὰ πολὺ πετυχημένη παρατήρηση. Οἱ Βορειοηπειρῶτες μιᾶνε ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν ἀντιθέσει μὲ μᾶς τοὺς Ἡπειρῶτες πού τρῶμε τὶς μισὲς λέξεις κλπ., ἀπ' αὐτοὺς μάθαμε πῶς τὸ ὕψωμα αὐτὸ τὸ ὑπερασπίζανε τρία Τάγματα Μελανοχιτώνων Ἀλπινιστῶν καὶ ὅτι εἶχαν πάθει τρομερὲς ἀπώλειες καὶ ὅτι φύγανε κακὴν κακῶς τὸ προηγούμενο θράδιν ὅταν κατάλαβαν ὅτι ἔπεσε τὸ Μπουράτο.

Τέλος πάντων αὐτὸ τὸ 669 θὰ μοῦ μείνει θαθεῖα χαραγμένο στὴν ψυχὴ μου καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω ἂν ποτὲ γυρίσω στὸ σπίτι μου πάντα θὰ λέω ὅτι μᾶς ἔχει ζαλίσει πραγματικὰ καὶ πάντοτε θὰ κακίζω, ὅπως γράφω καὶ παραπάνω, τοὺς ἐκδώσαντες τὴν διὰ κατὰ μέτωπον ἐπίθεση διαταγὴν καὶ δὲν θὰ παθαίναμε αὐτὰ τὰ χάλια. Φαντάζομαι ὅτι μιὰ μέρα μπορεῖ νὰ συμφωνήσουν κι ἄλλοι μαζί μου μ' αὐτὰ πού γράφω, ἀκουμπισμένος καθήμενος δίπλα σ' ἕνα κορμὸ δένδρου πάνω στὸ 669.

Τώρα πιά, ξένοιαστοὶ ἀνάθουμ φωτιές καὶ συζητᾶμε γιὰ ὅλα αὐτὰ

ράν ἐντὸς τῶν ἐδαφῶν τῆς Βορείου Ἡπείρου (Ἀλβανίας) καὶ διὰ τοῦ φυλακίου Σκίπη κατευθυνόμεθα πρὸς τὸ χωριὸν Κάτω Ἐπισκοπή. Ἡ πορεία μας τώρα ἦταν διαφορετικὴ μὲ τραγούδια, παντοῦ στὸ δρόμο μας ὑπῆρχε πολεμικὸ ὕλικὸ ἔγ-ταλειφθὲν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μας, τὰ ἀεροπλάννα μας διέγραφαν κύκλους ἀπὸ πάνω μας.

Ὡραία ἡμέρα, λιακάδα, ὁ Θεὸς μᾶς λυπήθηκε κάπως, ἡ χαρὰ μας τώρα κορυφώνεται γιατί βαδίζουμε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἐλευθερωθέντα ἑλληνικὰ χωριὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἡ πορεία μας συνεχίζεται ἀφοῦ ἀφήσαμε πίσω μας τὸ χωριὸν Κάτω Ἐπισκοπή μὲ κατεύθυνση τὴν Ἄνω Ἐπισκοπή, ὅπου φθάσαμε τὸ ἀπόγευμα καὶ διανυκτερεύσαμε. Οἱ ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὸ χωριὸν ἦσαν πολὺ καλές, ὁ κόσμος μόνον, πλὴν ὀλίγων, ἦταν κάπως κρύος, γιατί ὅπως πληροφορηθήκαμε, εἶχαν δεινοπαθήσει τὶς τελευταῖες ἡμέρες ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς.

8.12.1940

Πρωί, συνεχίζεται ἡ πορεία μας. Τώρα περνᾶμε ἀπὸ χωριὰ μὲ Ἀλβανικὸ πληθυσμὸ καὶ διὰ τοῦ χωριοῦ Γλύνα ὑπὸ συνεχῆ βροχὴν ἀνάμεσα ἀπὸ λάσπες καὶ δυσμενεῖς συνθήκες κατευθυνόμεστε πρὸς τὸ χωριὸν Νεπραβίστα. Τώρα ἀπέναντί μας φαίνεται τὸ Ἀργυρόκαστρο τὸ ὁποῖο εἶχε γίνῃ πιά δικό μας. Τὰ αὐτοκίνητα τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο προχωροῦν στὸ δημόσιον δρόμον Κακαβιάς - Ἀργυροκάστρου. Παντοῦ νίκες μαθαίνουμε καὶ ὅλοι μας εἴμεθα, παρ' ὅλην τὴν κούραση καὶ

ταλαιπωρία πού εἶχαμε, ἀπὸ τὸ λασπῶδες ἔδαφος πού περνούσαμε κατενθουσιασμένοι καὶ περήφανοι. Φθάνουμε στὸ χωριὸν Νεπραβίστα (οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου ἦταν καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες). Ἐκεῖ μείναμε μέχρι τῆς 13.12.40 καὶ μπορῶ νὰ πῶ πὼς ξεκουραστήκαμε κάπως καὶ μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ διώξουμε κάπως τὶς ψεῖρες, γιατί δὲν κάναμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ κοιμώμαστε. Ἀλλὰ στὸ χωριὸν αὐτὸ δεχθήκαμε τὰ πρῶτα χιόνια τοῦ χειμῶνα καθὼς καὶ τὸ τσουχτερὸ κρύον, φοβερὸν μπορῶ νὰ πῶ καὶ τὸ λασπῶδες ἔδαφος μᾶς ἐμπόδιζε φοβερὰ στὴν κάθε μας κίνηση. Ἐδῶ στὸ χωριὸν αὐτὸ στὶς 11 τοῦ μηνὸς μᾶς ἐπισκέφθηκε ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας μας Στρατηγὸς Χαράλ. Κατσιμητρός, καὶ εἰς βραχεῖαν ὁμιλίαν του μᾶς ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον γιὰ τὸ Τάγμα Πανταζῆ μὲ τὰ καλύτερα λόγια. Ἐδῶ πάλι μάθαμε πὼς ὁ Βασιλεὺς μας ἦλθε μέχρι τὴν Κακαβιά καὶ ὅτι τὸ Τάγμα μας ἀπέκτησε πανελλήνια φήμη, γιατί ἐκράτησε τὴν περίφημον Γκραμπάλα στὸ Καλπάκι.

Ἐδῶ στὴ συνέχεια συμπληρώσαμε τὶς ἐλλείψεις μας τόσο οἱ λόχοι καὶ τὸ Τάγμα καὶ προσπαθήσαμε νὰ περιποιηθοῦμε κάπως τοὺς ἑαυτούς μας γιατί μᾶς εἶχε φάει ἡ βρωμὰ καὶ ἡ ἀπλυσία καὶ τοῦτο γιατί δὲν εἶχαμε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον καὶ χῶρον καὶ ὕστερον ἀπὸ λίγον ἔρχεται ἡ διαταγὴ νὰ ξεκινήσουμε γιὰ τὸ χωριὸν Λιμπόχοβο ὅπου ἐπρόκειτο νὰ καθίσουμε καὶ νὰ ξεκουρασθῆ ὀλόκληρη ἡ Μεραρχία, ἡ ὁποία ἐμάχετο συνεχῶς ἀπὸ

τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τῆς 28.10. 1940 καὶ ἀπὸ πληροφορίες, πού εἶχαμε, εἶμαστέ χαρούμενοι γιατί μᾶς λέγανε ὅτι τὸ Λιμπόχοβο εἶναι ὠραία κωμόπολις κλπ. Πρὶν φύγουμε ἀπὸ τὸ χωριὸ ἀξίζει νὰ ἀναφέρω καὶ ἓνα ἀξιοπεριέργο περιστατικό:

“Ἐνας στρατιώτης μου ὀνόματι Μπαλαμάτσιος ἀπὸ τὴν Κράψη — βρῆκε μερικές κυψέλες μὲ μελίσις καὶ χωρὶς νὰ χάσει καιρὸ ἀδειάζει τὸ περιεχόμενο (κηρῆθρες καὶ μέλι) σ’ ἓνα ἀντίσκηνο καὶ ἀφοῦ γέμισε καὶ τὸ κράνος του μὲ κηρῆθρες μὲ μέλι τὸν βλέπω μπροστά μου καὶ μοῦ λέει: κ. Ἄνθ) γέ σου ἔφερα νὰ φᾶς μέλι. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ μέλισσες πού ἦσαν μέσα στὴν κυψέλη τὸν εἶχαν τσιμπήσει στὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια πού τὴν ὥρα πού ἔλεγε αὐτὰ εἶχε παραμορφωθεί ἔτσι, πού τὰ μάτια του καὶ γενικὰ τὸ πρόσωπό του ἔγινε ἀγνώριστο καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς. Εὐτυχῶς τὴν γλίτωσε φθηνὰ μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ γιατροῦ πού τοῦ ἔκαμε μερικές ἐνέσεις — καὶ ὅπως μᾶς εἶπε μετὰ ὁ γιατρός — μποροῦσε νὰ πεθάνει ἀπὸ δηλητηρίαση. Εἶχαμε καὶ αὐτὰ τὰ παράξενα πρὶν ξεκινήσουμε.

Λιμπόχοβο. Οἱ χῆνες τοῦ Μπέη καὶ ἡ ὄργη τοῦ Κατσιμήτρου

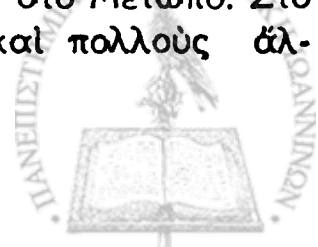
14.12.1940

Ξεκινήσαμε γιὰ τὸ Λιμπόχοβο. Τὸ χιόνι ἦταν στρωμένο γιὰ καλά, ἀλλὰ ὁ καιρὸς κάπως γλυκὸς καὶ τὸ κρῦο ὄχι ὅπως ἦταν τὶς προη-

γούμενες ἡμέρες καὶ ἀφοῦ περπατήσαμε τρεῖς (3) ὥρες καὶ πλεόν, φθάσαμε στὸ χωριό. Πράγματι, ὠραῖο καὶ μεγάλο. Ἐκεῖ μᾶς περιμέναν διάφοροι σύνδεσμοι καὶ μᾶς ὀδήγησαν κατὰ λόχους πού θὰ μείνουμε ὁ καθένας στὰ διάφορα οἰκήματα, πού θὰ κατακλιθοῦμε. Ὁμολογῶ ὅτι ἤμουν γαμᾶτος χαρά, γιατί ὅπως μᾶς εἶπαν, θὰ μείνουμε μέχρι τὸ τέλος τοῦ μηνὸς σ’ ἓνα τόσο ὠραῖο χωριὸ μὲ μεγάλα σπίτια καὶ πολλὰ μαγαζιά, τὰ ὁποῖα ἦσαν κλεισμένα ὅλα καὶ στὸ τέλος θὰ μπορούσαμε νὰ κοιμηθοῦμε ἀνθρώπινα καὶ νὰ ξεκουρασθοῦμε ὑπὸ στέγην ὕστερα ἀπὸ 45 ἡμέρες, μὲ μάχες καὶ ταλαιπωρίες.

Ἡ Διμοιρία μου καὶ ἐγὼ πήγαμε σ’ ἓνα καλὸ σπίτι ἀδειο θέβαια, γιὰ τὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ τὸ εἶχαν ἐγκαταλείψει. Βουλευθήκαμε καλά, ἡ ζωὴ μας ἀρχισε ἀπὸ τὴν ἐπομένη νὰ παίρνει ἄλλη ὄψη: πρωῖνὸ ρόφημα, καθημερινὸ μαγειρευτὸ φαγητὸ καὶ τέλος, μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία σὲ μένα καὶ τοὺς στρατιῶτες νὰ συναντώμεθα μὲ τοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους τῶν ἄλλων λόχων, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶχαμε στερηθεῖ καθ’ ὅλον τὸ προηγούμενον διάστημα.

Ἐδῶ πρέπει νὰ γράψω δυὸ λόγια γιὰ τὸν ἀγαπητὸ μου φίλο Γύρα Βοσίλειο, ὁ ὁποῖος μὲ περιποιήθηκε πάρα πολύ, μὲ τὸν τρόπο πού εἶχε αὐτός. Θυμᾶμαι μερικές ἀξέχαστες ἡμέρες πού πέρασα μαζί του. Εἶναι ἓνα ἄτομο πού ἐκτιμῶ καὶ ἀγαπῶ περισσότερο μεταξὺ τῶν γνωστῶν μου στὸ Μέτωπο. Στὸ χωριὸ γνώρισα καὶ πολλοὺς ἄλ-

λους. Ὁ κόσμος τοῦ χωριοῦ ναὶ μὲν οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἀλβανοὶ Μωαμεθανοί, ἀλλὰ ἦσαν καὶ πολλοὶ Χριστιανοί, εἶχαν πολὺ ὠραία ἐκκλησία. Γνώρισα τὸν ἐφημέριο (παπᾶ) τοῦ χωριοῦ. Πῆγα στὸ σπίτι του, μᾶς περιποιήθηκε μαζί με ἄλλους. Ἐδῶ μάθαμε τὴν πτώση τῶν Ἀγίων Σαράντα καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλων τοποθεσιῶν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατό. Ἐπίσης παρέστημεν εἰς Μνημόσυνον παῦ ἔγινε στὴν ἐκκλησία τῶν πεσόντων ἡρωϊκῶς ὑπὲρ Πατρίδος τοῦ 15ου Συντάγματος καὶ VIIΙης Μεραρχίας. Συνεκινήθη καὶ ἐδάκρυσαν ἀκούοντας τὴν ἐμπνευσμένην Ἡμερησίαν Διαταγὴν τοῦ 15ου Συντάγματος γιατί μοῦ ἔφερε στὴ μνήμη τὰ διάφορα προσφιλῆ πρόσωπα ποὺ ἔπεσαν στὸν ἱερό τούτον Ἀγῶνα : Χατζόπουλον, Βασιλᾶν, Μηλιώνην, Σαρρῆν, Καραμπούλαν, Παλώδιον, Καραμίχαν κλπ. Αἰωνία ἡ μνήμη των. Ἐμεῖς ὅμως θὰ συνεχίσουμε καὶ θὰ φέρουμε εἰς πέρας τὸν ἄνισον αὐτὸν Ἀγῶνα ποὺ μᾶς ἐπέβαλλον οἱ Φασίστες τοῦ Μουσολίνι, καταλήγει ἡ ἐπιμνημόσυνος Ἡμερησία Διαταγῆ.

Ἐδῶ στὸ Λιμπόχοβο μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ξεφειριαστήκαμε κάπως, γιατί μᾶς εἶχαν ρουφήξει τὸ αἷμα καθ' ὅλο τὸ προηγούμενο χρονικὸ διάστημα (ἦταν μπορῶ νὰ πῶ ξανά, ὁ πιὸ φοβερός ἐχθρός μας, ἰδίως ὅταν μᾶς ἔπαιρνε κάπως ὁ ὕπνος). Ἀπὸ ἐδῶ πάλι παρακολουθοῦσαμε τοὺς ἀνανδρους βομβαρδισμοὺς τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας τῶν ἀπέναντί μας ἑλληνικῶν χωριῶν (Γεωργουτσάτες — Κολογο-

ρατζῆ κλπ.) καὶ ἀπὸ ἐδῶ μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συνδεθῶ καλύτερα με τοὺς γονεῖς μου στὰ Ἰωάννινα καὶ νὰ ἐπικοινωνήσω δι' ἀλληλογραφίας με τὸν γνωστό μου κόσμο καὶ με δυὸ λόγια, περνᾶω τὶς καλύτερες μέχρι στιγμῆς πολεμικὲς ἡμέρες ἀπὸ ἀπόψεως φαγητοῦ, ὕπνου καὶ γενικὰ καλοπέρασης, παρόλον ὅτι ἡ ἐχθρική ἀεροπορία περνοῦσε ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ χωρὶς ποτὲ νὰ μᾶς θίξη· καὶ πολλὰ φορὲς παρέστημεν θεατὲς στὶς γενόμενες ἀερομαχίες πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ἔναντι Ἀργυροκάστρου.

Στὸ Λιμπόχοβο πῆρα ἓνα σωρὸ πράγματα ἀπὸ τοὺς δικούς μου χάρις στὸ φίλο μου στρατιώτη Γύραν, ποὺ ἐκτελοῦσε χρέη ταχυδρόμου, καὶ τὰ αὐτοκίνητα ποὺ ἐρχόντανε κάθε μέρα ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα.

Ἐδῶ περάσαμε ὅλοι μας τὰ πρῶτα πολεμικὰ Χριστούγεννα μακριὰ ἀπὸ τὰ σπίτια μας ὡς καὶ κάθε συγενικὸ πρόσωπο. Ἐδῶ ἔφαγα τὴ ζεστὴ σούπα τῶν Χριστουγέννων καὶ διασκέδασα χορεύοντας με τοὺς στρατιῶτες τῆς Διμοιρίας μου μέσα στὸ σπίτι ποὺ εἶχαμε καταλισθεῖ.

Τέλος, ἐδῶ μᾶς θρῆκε καὶ ἡ παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς, παίζοντας χαρτιά με τοὺς στρατιῶτες μου. Γενικὰ οἱ 15 μέρες καὶ κάτι ποὺ μείναμε στὸ Λιμπόχοβο περάσανε ἀρκετὰ καλά, καὶ δὲν θὰ ξεχάσω καὶ ἓνα περιστατικὸ ποὺ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ φάω γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου, χήνα μαγειρευτὴ κάτω ἀπὸ τὶς ἐξῆς συνθῆκες: Στὴ Διμοιρία μου εἶχα κάτι ἀτσίδες ἀπὸ τὰ χωριὰ Γότιστα — Κράψη κ.

λ.π., τὸ σπίτι πὸν μέναιμε ἦταν κοντὰ στὸ σπίτι ἐνὸς προύχοντα Ἰαλθανοῦ Μπέη (ὄπου καὶ ἔμεινε ὁ Στρατηγὸς Κατσιμηῆτρος).

Κατὰ πληροφορίες ὁ Μπέης δὲν εἶχε φύγει μὲ τοὺς Ἰταλοὺς ἀλλὰ παρέμεινε στὸ χωριό, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καλὲς σχέσεις μὲ τοὺς Ἰταλοὺς. Αὐτὸς, μεταξὺ τῶν ἄλλων, εἶχε καὶ χῆνες ὄπου οἱ στρατιῶτες μου Σδράλης καὶ Μπαλαμάτσιος μὲ τὸν τρόπο τους κλέψανε τὴν χήνα καὶ ἀφοῦ τὴν μαγεῖρεψαν μὲ κάλεσαν στὰ Μαγειρεῖα νὰ φᾶμε. Μοῦ ἄρρεσε, ἀλλὰ τὴν ἐπομένη μαθεύτηκε· γιατί ὁ Μπέης εἶπε στὸν Στρατηγὸ ὅτι στρατιῶτες του ἔκλεψαν κότες καὶ χῆνες καὶ μᾶς φωνάζει ὁ Τσιγματάρχης Πανταζῆς καὶ μᾶς λέγει τὸ περιστατικὸ καὶ νὰ ἐρευνησοῦμε μήπως ἦταν οἱ δράστες ἀπὸ τὶς Διμοιρίες μας. Σικεφθεῖτε τὴ θέση μου. Εὐτυχῶς φύγαμε καὶ δὲν εἶχε συνέχεια τὸ περιστατικὸ γιατί ὁ Στρατηγὸς ἔγινε ἔξω φρενῶν. Πάντως κι αὐτὸ ἦταν μιὰ ἐξυπνάδα γιὰ τὶς ἀτσίδες πὸν εἶχα καὶ ἦταν τὸ δεῦτερο περιστατικὸ μετὰ τὸ κροῦσμα μὲ τὰ μελίτσια καὶ τὸ πάθημα Μπαλαμάτσιου στὴ Νεπράβιστα πὸν παρ' ὀλίγο νὰ πεθάνει ἀπὸ τὰ κεντρίσματα τῶν μελισσῶν.

Στὸ μεταξὺ ἀρχίσαμε τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὴν ἀναχώρησή μας ἀπὸ τὸ Λιμπόχοβο πρὸς τὴν κατεύθυνση Τεπελενίου, ὄπως πληροφορηθήκαμε. "Ὅλοι μας κουτσουφλιάσαμε γιατί θὰ χάναμε τὴν καλοπέρασὴ μας καὶ θὰ ἀρχίζαμε πάλι τὶς περιπέτειες καὶ δὲν γνωρίζω ἂν ὁ καινούργιος χρόνος θὰ σταθεῖ τυ-

χερὸς ὄπως καὶ ὁ προηγούμενος. Πάντως ἀπὸ τὰ νέα πὸν μαθαίναμε εἴμαστε ἱκανοποιημένοι ὅτι τοὺς μακαρονάδες παντοῦ τοὺς παίρναμε φαλάγγι καὶ ἔτσι φεύγουμε μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι πολὺ σύντομα θὰ τοὺς ρίξουμε στὴ θάλασσα.

Πρὶν φύγω ἀπὸ τὸ Λιμπόχοβο θεωρῶ καθῆκον μου νὰ ἀναφερθῶ στὴ φιλοξενία πὸν μοῦ ἔκαναν μερικοὶ Ἰαλθανοὶ (Ὀθωμανοὶ)· ἓνας ὀνομάζεται Ρέτζας, ἐπίσης δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ μερικοὺς ἄλλους πὸν μοῦ ἔδιναν κοτόπουλα, αὐγὰ κλπ, ἦσαν καλοὶ ἄνθρωποι καὶ δὲν θὰ τοὺς ξεχάσω ποτὲ ὅταν τὴν πρώτη τοῦ ἔτους ξεκινήσαμε φεύγοντας ἀπὸ τὸ χωριό τους μᾶς ἀποχαιρέτησαν μὲ ἀγάπη ὄπως καὶ οἱ δικοὶ μας "Ἕλληνες.

Τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ ἐφέδρου Ἄνθυπολοχαγοῦ συνεχίζεται. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» ἀναβάλλει τὴ δημοσίευσή του γιὰ εὐθετώτερο χρόνο.

Δ Ι Ο Ρ Θ Ω Σ Η

Στὸ τεῦχος Ἰουλίου (154) καὶ στὴ σελίδα 324 μιὰ παράγραφος τοῦ ἀφηγήματος τοῦ Κων. Ἀναγνωστοπούλου πρέπει νὰ διαβαστεῖ :

«Ἡ νύχτα εἶναι φοβερὴ μέσα στὸ δάσος (τῆς Μπούνας, στὰ Ἑλλη-αλβανικὰ σύνορα), δεξιὰ τρίζαν τὰ δέντρα, ὁ ἀέρας βούιζε κι ὁ φόβος δυνάμωνε κι ὄλη τὴ νύχτα γύριζα μὲ τὸ λοχία μου "Ἴτον στὴ σκοπιά καὶ τὰ πολυβολεῖα».

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΡΩΤΩΝ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΤΕΚΤΟΝΑ

Ιωάννινα 16.8.1989

Με το γράμμα μου αυτό θα προσπαθήσω να διορθώσω μια ιστορική πλάνη που αναφέρεται στο γεγονός, ποιός είναι ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός, που έπεσε ηρωικά στον πόλεμο του 1940.

Όπως είναι γνωστό στο Πανελλήνιο, ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που έπεσε ηρωικά στον πόλεμο του 1940 είναι ο Δωδεκανήσιος υπολοχαγός Πεζικού Αλέξανδρος Διάκος. Η θυσία του στο θωμό της πατρίδος είναι άξια της εθνικής τιμής και ο ηρωϊσμός του προκαλεί τον θαυμασμό και την εθνική υπερφάνεια.

Γράφει η Ιστορία:

1. «Το ύψωμα 1031 προς την Τσούκα κατείχετο υπό του εχθρού δι' ισχυροτέρων δυνάμεων. Εν τούτοις, χάρις εις την αδάμαστον τόλμην του διοικητού του Ζου λόχου υπολοχαγού Αλεξάνδρου Διάκου, ο λόχος ώρμησε και εξετόπισε τους Ιταλούς και το κατέλαβε. Αλλά ο λόχος υπέστη ισχυράν εχθρικήν αντεπίθεσιν, υποστηριζομένην δια καταιγισμού πυρός εχθρικού πυροβολικού και όλμων και ηναγκάσθη να εγκαταλείψει την θέσιν. Αλλ' ο Διάκος δεν εννοούσε να χάσει μάχην, την οποίαν είχε κερδίσει· επετέθη

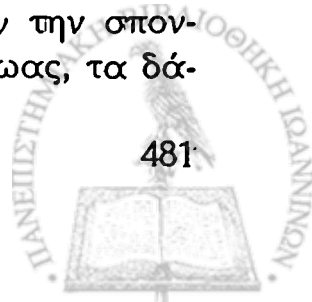
εκ νέου κατά των Ιταλών δια της λόγχης και κατέλαβε την Τσούκαν δια δευτέραν φοράν.

Οι Ιταλοί δια νέων δυνάμεων αντεπετέθησαν και ηνάγκασαν τον Ελληνικόν Λόχον να εγκαταλείψει πάλιν την θέσιν. Το επιθετικόν πνεύμα του μικροῦ εκείνου Ελληνικού Τμήματος είχεν υψωθεί εις ηρωϊσμόν και μανίαν. Αξιωματικοί και στρατιώται κατόρθωσαν να φθάσουν εις τα κράσπεδα του υψώματος.

Αλλ' η ορμή εκείνη επληρώθη με πολύτιμον αίμα. Νεκροί και τραυματῆται σωριάζονται εις τα πρανή.

Και τέλος, ο ηρωϊκός υπολοχαγός Αλέξανδρος Διάκος και ο διμοιρίτης έφεδρος Ανθυπασπιστής Ελ. Ντάσκας, ενώ ανήρχοντο δια τρίτην φοράν εις το ύψωμα πίπτουν νεκροί...

Οι δυο νεκροί αξιωματικοί, ο ι π ρ ώ τ ο ι φ ο ν ε υ θ έ ν τ ε ς ε π ί τ ο υ π ε δ ί ο υ τ η ς μ ά χ η ς, ό π ω ς κ α ι ο ι ά λ λ ο ι ν ε κ ρ ο ί μ ε τ ε φ έ ρ θ η σ α ν α π ό τ ο υ ς σ τ ρ α τ ι ώ τ α ς ε ι ς τ ο χ ω ρ ί ο ν Ζ ο υ ζ ο υ λ η ό π ο υ κ α ι ε τ ά φ η σ α ν. Ο ι π έ ν θ ι μ ο ι ή χ ο ι τ η ς κ α μ π ά ν α ς τ η ς μ ι κ ρ ή ς ε κ κ λ η σ ί α ς τ ο υ χ ω ρ ι ο ῦ, υ π ή ρ ξ ε ν τ ο ε μ θ α τ ή ρ ι ο ν τ η ς κ η δ ε ί α ς κ α ι ο ι τ ά φ ο ι τ ω ν ε γ ν ώ ρ ι σ α ν τ η ν σ π ο ν δ ή ν, π ο υ ή ρ μ ο ζ ε ν ε ι ς ή ρ ω α ς, τ α δ ά-

κρυα των συμπολεμιστών των...».

Η μάχη έλαβε χώραν την 1 Νοεμβρίου 1940 συμφώνως προς την διαταγήν επιχειρήσεων της Πρώτης Μεραρχίας υπό τον διοικητήν Υποστράτηγον Βασίλειον Βραχνόν.

(Διονυσίου Κόκκινου «Οι δύο πόλεμοι 1940—41», Αθήνα 1945, σελ. 248—249).

2. Από την μεταγενεστέραν όμως ιστορικήν έρευναν διεπιστώθη ότι ο πρώτος, των δύο πρώτων ηρωϊκών νεκρών, είναι ο Υποσμηναγός Ευάγγελος Γιάνναρης, που βρήκε τον θάνατον κάτω από εξαιρετικές συνθήκες κατά την διάρκειαν αερομαχίας με Ιταλικά εροπλάνα καταδιωκτικά το πρωί της 30 Οκτωβρίου 1940 εις την περιοχήν του «Τριν» της Δυτικής Μακεδονίας με αεροσκάφος «Χένκελ», που ήταν το τρίτο του σμήνους με χειριστήν τον άρχισμηνίαν Λεωνίδαν Τζάνταν και παρατηρητήν τον ανθυποσμηναγόν Ευάγγελον Γιάνναρην.

Κατά την διάρκειαν της αποστολής που πραγματοποιήθηκε υπό δυσμενεστάτας καιρικής συνθήκας, το αεροπλάνον των Γιάνναρη και

Τζιάντα συναντήθηκε με δύο Ιταλικά και καταδιωκτικά και ενεπλάκη σε αερομαχία. Ο αγώνας ήταν άνισος, όχι μόνον γιατί ήταν δύο προς ένα αλλά και γιατί τα Ιταλικά καταδιωκτικά ήσαν ασυγκρίτως υπέρτερα και σε δύναμη πυρός και σε ταχύτητα, αλλά και επί πλέον γιατί το ελληνικό «Χένκελ» είχεν εξαντλήσει τα πυρομαχικά του.

Έτσι τα Ιταλικά καταδιωκτικά γάζωσαν κυριολεκτικώς το «Χένκελ» και άφησαν νεκρό τον Γιάνναρη, ενώ ο Τζάντας μόνος κατόρθωσε παρά τις ζημιές του αεροπλάνου να το προσγειώσει αναγκαστικά στο χωριό Βασιλειάδα του Νομού Καστοριάς. Ο Ευάγγελος Γιάνναρης προήχθη μεταθαντίως εις Υποσμηναγόν. Στο χωριό Βασιλειάδα στήθηκε η προτομή του στην οποία αναγράφονται:

«Υποσμηναγός Ευάγγελος Γιάνναρης, ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός νεκρός του πολέμου 1940—41 έπεσεν εις τας υπερκειμένας του χώρου τούτου εναερίους επάλξεις του Έθνους την 30.10.1940».

ΝΕΟΣ ΤΥΠΟΣ ΧΕΙΡΟΚΙΝΗΤΟΥ ΑΡΓΑΛΕΙΟΥ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Κίνητρο, γιά ἀποστολή του καί στήν Ἑλλάδα, τὰ περίφημα
ὑφαντὰ ἀριστουργήματα ἡπειρωτικῶν οἰκογενειῶν Ἀμερικῆς

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΠΙΝΔΕΑ

“Ὅπως κι’ ἄλλοι Ἡπειρώτες, μί-
σεψε μέ τήν οἰκογένειά του στήν Ἀ-
μερική τὸ 1920 ὁ Τέγος Τέγου, ξά-
δελφος, συνομήλικος καί συμμαθη-
τής μου ὡς τὴ δεύτερη τάξη Δημο-
τικῆς. Ἀμερικάνος πολίτης καί ἄ-
εροπόρος κατὰ τὸν Μεγάλο Πόλε-
μο, ὁ Τεγούσιος μετεῖχε στὸν ἐναέ-
ριο ἐφοδιασμὸ τοῦ Δυτ. Βερολίνου,
ποῦ ἀπέκλεισαν οἱ Ρῶσοι τὸν και-
ρὸ τοῦ «Ψυχροῦ Πολέμου». Μόλις
δὲ ἀποστρατεύτηκε, νοσταλγὸς καί
πατριδολάτρης, ἦρθε στήν Ἑλλάδα
— καί «γραμμὴ» στὸ χωριό του. Στὴ
Βωβούσα μας ποῦ εἶχαν κάψει τὸ
1943 οἱ Γερμανοί, γιὰ τὴ βρῆκαν ἀν-
ταρτικὰ ὄπλα κρυμμένα στὸν Ἀη-
Θανάση — κι’ ἔμεινε πανέρημη 4
χρόνια. Κι’ ὅταν ἐπέστρεψαν λίγοι
χωριανοί, ἔκτισαν καλυθόσπιτα στὰ
πατρογονικά θεμέλιά τους, «ποῦ-
χαν μείνει στήν ἔρημη γῆ!...».

Παντρεύτηκε κιόλας ἐκεῖ στὸ ἄ-
ψε - σβῆσε μέ κοπέλα τῆς φάρας
του ὁ Τεγούσιος, μέ τὴν ὁποία πῆ-
γε στήν Ἰσπανία (ἀργότερα δὲ καί
σὲ ἄλλες χῶρες) ὡς διερμηνέας ἄ-
μερικανικῶν ὑπηρεσιῶν. Τὸ 1960 ὁ-
μως, οἰκογενειάρχης μέ τρία τέκνα,
ἐπέστρεψε στήν Ἀμερική καί τὴν ἄ-
ραξε στήν PROVIDENCE, R.I. κα-

θηγητῆς ἰσπανικῶν καί γαλλικῶν.

Μὲ τὴ σκέψη του δὲ πάντα στὴ
φτώχεια τῆς Ἡπείρου, χάρηκε μα-
θαίνοντας ὅτι στήν πόλη του κά-
ποιος βιομήχανος κατασκεύαζε ἄρ-
γαλειοὺς συνήθους τύπου, ἀλλὰ μέ
σημαντικὲς βελτιώσεις. Ἐναν ἄρ-
γαλειὸ φθηνὸ—καί σχεδὸν πάμφθη-
νο σὲ χῶρες βαριά τραυματισμένες
ἀπὸ πολεμικὲς θύελλες. Κάτι πού...
ταμὰμ χρειάζονταν ἡ ἑλληνικὴ ὑ-
παιθρος.

Ἔτσι λοιπόν, μοῦ ἔστειλε τὴν πα-
ρακάτω ἀνταπόκριση, ποῦ κατεχώ-
ρησα, ὡς συντάκτης, στήν «ΑΤΛΑΝ
ΤΙΔΑ» τῆς Νέας Ὑόρκης, στίς 15
Αὐγούστου 1960.

PROVIDENCE, R.I. — «Σὲ ἐποχὴ
πυρηνικῆς ἐνεργείας, ἐρεύνης τοῦ
διαστήματος καί αὐτοματισμοῦ, πα-
ραμελοῦνται, σὰν ἀναχρονιστικὲς,
οἱ προσωπικὲς δημιουργίαι καί
καλλιτεχνικὲς δυνατότητες τοῦ ἄν-
θρώπου. Καί, φυσικά, θεωρεῖται ἄ-
κατανόητη ἡ ἐπιστροφή σὲ παλιὰ
συστήματα χειροτεχνίας ἢ χειρωνα-
κτικῆς ἐργασίας. Πάντως, ὑπάρχει
τρόπος θετικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς
φιλοπονίας καί τοῦ καλλιτεχνικοῦ
ταλέντου τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν μά-
λιστα συνδυάζεται τὸ τερπνὸ μέ τὸ

ὠφέλιμο». Αὐτὸ εἶναι τὸ «Πιστεύω», ἡ θεωρία, τέλος πάντων, τοῦ γαλλικῆς καταγωγῆς κ. ELPHEGE NADEAU, πού ἐπινόησε τὸν ἐκσυγχρονισμό τοῦ οἰκιακοῦ ἀργαλειοῦ, τῆς ὑφαντικῆς δηλ. μηχανῆς, πού χρησιμοποιοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ ἀπὸ ἀνατολῆς πολιτισμοῦ.

Ὁ κ. NADEAU, γνώστης καὶ θαυμαστής τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ἡ ἑλληνικὴ σκέψις δὲν ἐβάθυνε μόνο στὸν φιλοσοφικὸ τομέα, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημῶν. Ὅταν ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἀνέπτυσσαν τὶς ἀτράνταχτες φιλοσοφικὲς θεωρίες τους, καὶ ὅταν ὁ Φειδίας ἔθετε τὴν σφραγίδα τοῦ καλλιτεχνικοῦ τοῦ δαιμονίου στὸ πεντελικὸ μάρμαρο, ἡ ὑφαντουργία εἶχε γενικευθῆ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Ἡ Πηνελόπη ὑφαίνει (καὶ ξύφαίνει, παραπειστικά, γιὰ τοὺς μνηστήρες της), ὅπως μᾶς λέει ὁ Ὅμηρος, παραδειγματικὴ βασίλισσα καὶ ἀρχόντισσα καὶ νοικοκυρά, γιὰ νὰ παραμείνη στὴν Ἱστορία σύμβολο τῆς γυναικείας τιμῆς καὶ προκοπῆς.

Ὁ κ. NADEAU, ὅταν εἶδε καὶ ἐθαύμασε κεντήματα, τάπητες, «κελίμια» καὶ ἄλλα ὑφαντὰ ἀριστουργήματα σὲ οἰκογένειες ἠπειρωτῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔμεινε κατάπληκτος. Ἰδιαιτέρως μάλιστα ἐθαύμασε τὶς φλοκάτες βελόντζες, ἀπὸ τὸ «ροῦντο», μαλακό, μαλλί, πού στολίζουν τὸν «όντά», στὰ ἠπειρωτικὰ ἀρχοντικά, ἀλλὰ πού χρησιμεύουν καὶ σὰν στρωσίδια καὶ σκεπάσματα σ' ὅλη σχεδὸν τὴν ὑπαιθρο θόρειο Ἑλλάδα.

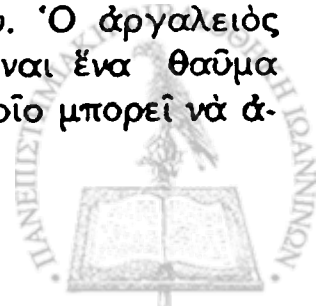
Ἐφθασε δὲ στὸ συμπέρασμα ὅτι

βελόντζες θὰ ὑφαίναν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ ἐπὶ ὀμηρικῶν χρόνων. Ἡ πεποίθησίς του αὐτὴ ἐνισχύθηκε ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι, στὴν Ἠπειρο οἱ βελόντζες θεωροῦνται καὶ σὰν οἰκογενειακὰ κειμήλια. «προικιὸ τῆς μάνας ἢ τῆς γιαγιᾶς». Καὶ γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν, νὰ μὴ «μαγαριστοῦν» σὲ χέρια ἐχθρῶν καὶ ἀπίστων, ὅποτε οἱ Ἠπειρώτες ἐφευγαν μὲ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων (ἀκόμη καὶ τῶν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν) ἔθαπταν τὶς βελόντζες σὲ λάκκους, ἢ τὶς ἔκρυβαν σὲ σπηλιές, μαζί μὲ τὶς εἰκόνες καὶ τὰ ἀργυρά τους σκεύη καὶ κοσμήματα. Ἐξηγήσαμε στὸν κ. NADEAU πῶς οἱ ὑφάντρες Ἠπειρώτισσες, μὲ τὸν νοῦ στὸν ξενιτευμένο γιό, ἀδελφὸ ἢ ἀρραβωνιαστικὸ, στὴν εἰδυλλιακὴ γαλήνη τοῦ χωριοῦ, ὅταν τὸ τικ - τὰκ τοῦ ὠρολογιοῦ μετροῦσε τὸ χρόνο, σιγοτραγουδοῦσαν, αὐτοσχεδιάζοντας τραγούδια τοῦ μισεμοῦ καὶ τοῦ γυρισμοῦ:

Τάκα - τάκα ὁ ἀργαλειός μου,
ὥσπου νάρθη ὁ καλός μου!

Καὶ πῶς ὁ νεώτερος Θεόκριτος, ὁ Κ. Κρυστάλλης, ἔγραψε τῆμορφο ἐκεῖνο «Τραγούδι τοῦ ἀργαλειοῦ». Τέλος, ἐξηγήσαμε στὸν κ. NADEAU τὸ χρόνιο πρόβλημα τῆς ἀνεργίας στὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα στὶς φτωχὲς περιοχές. Σκέφτηκε λίγο καὶ ἀνεφώνησε τὴ λέξη «εὔρηκα».

Πραγματικά, τὸ «βρῆκε», τὸ πέτυχε: Νὰ σταλοῦν στὴν Ἑλλάδα ἀργαλειοὶ πού κατασκευάζει τὸ ἐδῶ ἐργοστάσιό του. Ὁ ἀργαλειός τοῦ κ. NADEAU εἶναι ἓνα θαῦμα τεχνικῆς, μὲ τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἀ-

MISS FRANCES NADEAU ντυμένη με νυφική στολή
Βωβούσας Ζαγορίου

ναβιώση ή οικιακή ύφαντουργία. Με τὸν ἀργαλειὸ αὐτὸ μποροῦν νὰ ζήσουν ἑκατοντάδες οἰκογενειῶν σὲ κάθε περιοχὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἐτσι ἀκριβῶς ὅπως ζοῦν πολλὲς οἰκογένειες διαφόρων ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ὅπου ἀργαλειοὶ NEDEAU στέλνονται μέσω τῆς Ἀμερικανικῆς Βοηθείας τεχνικῆς ἀναπτύξεως. Ζητοῦνται μάλιστα ἀντιπρόσωποι γιὰ τὶς ἑλληνικὲς περιοχές. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι μποροῦν νὰ ζητήσουν λεπτομέρειες ἀπὸ τὰς κατὰ τόπους Ἀμερικανικὰς Ὑπηρεσίας ἢ καὶ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν κ. ELPHENE NADEAU, NADEAU LOOMS INC., WOONSOCKET, R.I.

Τὸν ἀργαλειὸ αὐτὸ ἐθαύμασε καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀϊζενχάουερ, ἐπὶ προεδρίας τοῦ ὁποῦ καὶ με δημοσίαν δαπάνην, ἐστάλησαν δείγματα ὅπως καὶ ὁ ἐφευρέτης τοῦ κ. NEDEAU, στὴν Παγκόσμιον Ἐκθεσιν τῶν Βρυξελλῶν, πρὸ ἐτῶν. Οἱ εἰδήμονες ἀμερικανοὶ πιστεύουν ὅτι ὁ ἀργαλειὸς NADEAU θὰ διαδοθῆ καὶ θὰ ἐπιβληθῆ διεθνῶς μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀναγνωρισθῆ σὰν «ἴδρυμα» καὶ σύμβολο τῆς ἐφηρμοσμένης τεχνικῆς, ὅπως εἶναι π.χ. οἱ ραπτικὲς μηχανὲς Σίγκερ. Καί, «χαρὰ σὲ ὄσους θάλουν «χέρι» σὲ ἀντιπροσωπεία!

T. S. TEGU

(ἢ Τέγος Βραζιτοῦλης)

Καθηγητὴς τοῦ RHODE ISLAND COLLEGE

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνταπόκρισις ἀπὸ τὴν PROVIDENCE; Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς! Δὲν ἐκδηλώθηκε ἐνδιαφέρον ἑλληνικῶν προξενείων ἢ ὁμογενειακῶν ὁμοσπον-

διῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἴσως διότι οἱ τότε ἀνεργοὶ Ἕλληνες πήγαιναν γιὰ ἐργασία στὴ Δυτ. Εὐρώπη καί, σὰν μετανάστες, σὲ ὑπερπόντιες χῶρες.

Συμπληρωματικὰ χρειάζονται λίγες ἐξηγήσεις καὶ παρατηρήσεις:

Ὅπως βλέπετε, ὁ Τέγος Τέγου φέρεται καὶ ὡς Βραζιτοῦλης — ἐπώνυμο ὄλων τῶν ἀπογόνων ἐνὸς Βραζιτίκου — ὑποκοριστικοῦ τοῦ Βραζιώτη (ὡς καταγόμενου ἀπὸ τὴν πρῶην Βριάζα, τώρα Δίστρατο, Κόνιτσας) καὶ γαμπροῦ στὴ Βωβούσα. Καὶ τοῦ ὁποῦ ὁ πρῶτος γιός, ὁ Τέγος (ξακουστὸς σὰν πάπου - Τέγος ἀργότερα κι' ὡς σὰ βαθιὰ γεράματά του) διακρίθηκε γιὰ τὶς μαθηματικὲς καὶ τεχνικὲς του ἱκανότητες, ἂν καὶ τελείως ἀγράμματος. Ἦταν μάλιστα περιζήτητος κι' ἀδρὰ ἀμειβόμενος γιὰ νὰ κατασκευάζει καὶ νὰ ἐπισκευάζει νεροπρίονα, μαντάνια καὶ νεροτριβιές. Οἱ δὲ Ἀγγλοὶ ἀρχαιολόγοι WASE καὶ THOMPSON ποὺ πήγαν σὲ πινδικὰ θλαχοχώρια τὸ 1909 καὶ 1910, ἀναφέρουν στὸ βιβλίον τους THE NOMADS OF THE BALKANS (ἐκδόσεως 1914 καὶ 1972) ὅτι ἐπισκέφτηκαν καὶ τὴ Βωβούσα. Χαρακτηρίζουν δὲ τὸν Πάπου-Τέγο (ποὺ εἶχε πεθάνει πρόσφατα, ὅπως ἀναφέρει τὸ κείμενο) σὰν μυθικὸ τεχνίτη, ποὺ ἐπέφερε βελτιώσεις σὲ νερόμυλους καὶ σιδηρουργεῖα. Καὶ ὅτι ὁ Πάπου - Τέγος εἶχε κάνει ἓνα ξύλινο ρολοῖ, ποὺ κάηκε σὲ πυρκαγιά τοῦ σπιτιοῦ του.

Τέλος, ὁ Τεγούσιος με τ' ὄνομα-
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 494)

ΣΤΟ ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

ΘΑΝΑΣΗ ΔΟΥΡΔΟΥΦΗ

Γραμμένο το 1985

Μπροστά στην είσοδο, το μπουζουξίδικο του Τσιτσάνη. Λίγο μακρύτερα η παιδική χαρά. Και κολλητά στο χώρο των εκτελέσεων, σε λειτουργία ακόμα, το σκοπευτήριο.

Περνάς ένα μουχλιασμένο δρομάκι, που είναι λίγο μακρούτσικο και δεν ξέρεις που θα σε βγάλει, κι από τους ευκάλυπτους, που έχει το δρομάκι, νάτος ο τόπος των εκτελέσεων.

Μια χαλασμένη μάντρα με ανάχωμα στην κορφή για να μη φεύγουνε οι σφαίρες. Εκεί εστήνανε τους ομήρους και τους θερίζανε. Ο τόπος όλος γεμάτος πέτρες, ξερόχορτα και εγκατάλειψη, που σε παρακινούν να φύγεις, και μοναχά κοντά στο ανάχωμα της μάντρας, μια πλάκα χάμου με λίγα λόγια νεοελληνικά και τα υπόλοιπα αρχαία και ακαταλαβίστικα, σαν κάτι θέλουν να σου πούνε.

Και τούτο. Εκεί που σφηνώνανε οι σφαίρες και πέφτανε τα κορμιά, φυτεμένα λίγα κυπαρίσσια, σκονισμένα και ανήμπορα.

Ανάμεσα στα κυπαρίσσια, κάθετα μια μάνα και μονολογάει:

«Ξεκίνησα από το Δελβινάκι και γύρισα τόπους και τόπους, όπου δοθήκανε μάχες με τους Γερμανούς για να πετύχω τ' όνομά σου, γιόκα

μου, μα δεν το πέτυχα. Γιατί έρχεσαι όλη τη νύχτα στον ύπνο μου και μου μιλάς κι απέ κατόπι χάνεσαι;»

Α κ ο ύ ε τ α ι φ ω ν ή: Έδώ 'μαι μάνα.

Μ ά ν α: (πετιέται ορθή) —Έδώ 'σαι τόσην ώρα και δε μου μιλάς; Σε φάγανε; Σε θρήκαν πάνω στον ανθό σου και σε φάγανε;

Φ ω ν ή: —Μας φάγανε.

Μ ά ν α: —Και ποιά μάνα σας έκλεισε τα μάτια; Ποιός σας θρήνησε; Θέλω να δω γραμμένο τ' όνομά σου πάνω σε χρυσή κολώνα κυκλωμένη με τρανταφυλιές για να πιστέψω. Κι εγώ δε βλέπω τίποτα. Είμαι 60 χρονών γυναίκα κι εσύ δεν είχες ούτε τα μισά μου. Πώς τους πήγε η καρδιά τους και σε φάγανε;

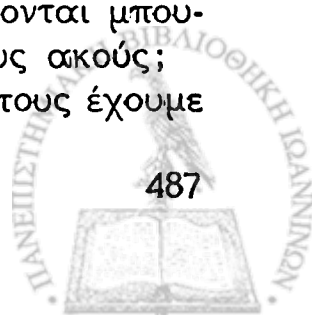
Χ α μ ό γ ε λ ο: —Εκτελεστήκαμε πολλοί στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής μάνα.

Μ ά ν α (έντονα): —Πολύς είναι κι ο Ουρανός που σας σκεπάζει. Τι άλλο καλύτερο θα θρούν απ' τα ονόματά σας να τον στολίσουνε;

Φ ω ν ή: —Και ποιός να τα κάνει αυτά μάνα;

Μ ά ν α: —Αυτοί που σώθηκαν και χαίρουνται, (ακούγονται μπουζούκια). Νά 'τους! Τους ακούς;

Φ ω ν ή: —Αμ' εδώ τους έχουμε

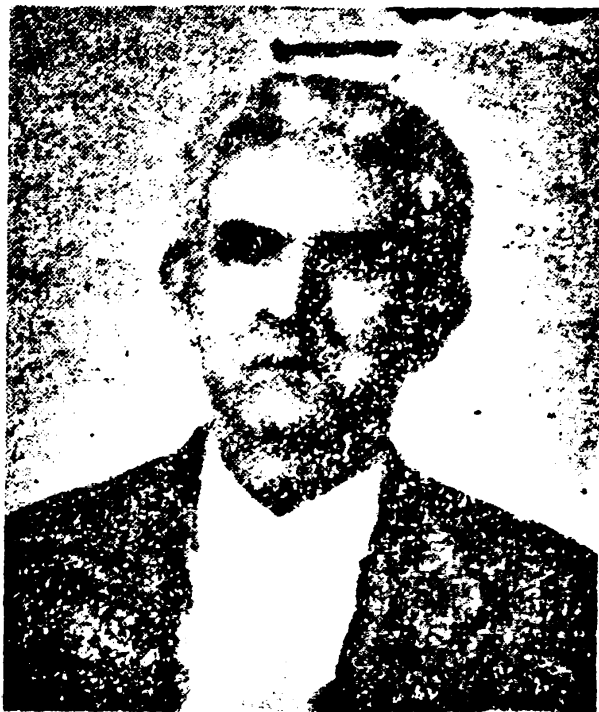

κάθε μέρα και τους ακούμε. Τι να κάνουμε; Έτσι τραγουδούσαμε κι εμείς, σαν να πηγαίναμε σε πανηγύρι, όταν μας εκτελούσανε.

(ακούγονται πιστολιές).

Μάνα: —Και πιστολιές;

Φωνή: —Πίσω απ' αυτόν τον τοίχο κάνουνε ακόμα σκοποβολή.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΟΥΡΔΟΥΦΗΣ

Είναι ακόμα άνθρωποι που θέλουνε να μάθουνε να εκτελούνε... Τι φταίω εγώ μάνα; Αν ακουγόταν η φωνή μου θα τους θύμιζα πως πολεμήσαμε στον πόλεμο, πως αγωνιστήκαμε στην κατοχή και πως ανταμειφτήκαμε. Κάπου αυτού που είσαι εσύ μας στήνανε σειρές σειρές και μας θερίζανε.

Σήκωσε το κορμί σου ηρωίδα!

Μάνα: —Εγώ;

Φωνή: —Εσύ. Ηρωίδα και μάνα μαζί όλων των νιών, που χάθηκαν. Πάρε λίγο χώμα απ' αυτόν τον ματωμένον τόπο να με θυμάσαι.

και ζήσε ολόρθη. Δοξασμένη και περήφανη.

Μάνα (λύνει τη μαντήλα απ' τὸ κεφάλι της, βάζει μέσα λίγο χώμα, το φιλάει και το τσιτώνει στον κόρφο της): — Όσο που ζω εγώ θα σ' έχω γραμμένον στην καρδιά μου. Αλλ' άμα πεθάνω εγώ, θα βρεθούν πολλοί να σε θυμούνται;

Φωνή: —Ο κόσμος δεν άλλαξε μάνα. Κακό δικό τους είναι να μας ξεχάσουνε.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΣΗΜ. Α. Χ. Μ.:

Ο Θανάσης Δουρδούφης κατάγεται από παλιά άρχοντική οικογένεια του Δελβινακίου. Η οικογένειά του καθώς και άλλες αναφέρονται από το Γεώργιο Γαζή Δελβινακιώτη, Γραμματέα του Καραϊσκάκη και στο «Λεξικό της Έθνηνικής Έπαναστάσεως» και στο «Τρόπαιον Δελβινακίου 1833», ειδικότερα, όπου εξαίρονται οι άγώνες άγτιστάσεως της ομόθυμης Κοινότητος εναντίον του Άλη Πασιά, που ήθελε να την καθυποτάξει. Ο Θανάσης Δουρδούφης καλλιτέχνης κεραμίστας, που ή αναπαράσταση της Γυναίκας της Πίνδου παραμένει έργο κλασσικό ζει μονήρης, αποτραβηγμένος στο Μαρούσι.

Πάθος του άκέρμα ήταν το ήπειρωτικό θέατρο. Το πιο πάνω θεατρικό σχεδιάκι είναι δείγμα της θεατρογραφίας του.

Ο ίδιος λέει: «Δε θέλω τη δημοσιότητα που δεν την αξίζω. Ύστερα όμως από την επιμονή του φίλου μου Αλέκου, θα πω κάτι για τη ζωή μου.

Είχα το ατύχημα να γεννηθώ α-

πό πλούσιους γονιούς, που ξεπέσανε. Κι ενώ από τη μια μεριά η μάνα μου καυχότανε πως κάποτε είχαμε δυό υπηρέτριες, από την άλλη οι νεόπλουτοι και τα ζιζάνια του χωριού, «Αρχοντιά και τράγια ψώρα λέγανε, όταν με βλέπαν». Όταν πήγαινα στο Δημοτικό Σκολειό με δάσκαλο το Γιάννη Λιάσκα, μούβγαλε μια τούφα μαλλιά από το κεφάλι γιατί φορούσα ένα κουρελιασμένο γούνινο παλτό, που το φέραμε απ' τη Ρωσία και το φορέσαμε διαδοχικά όλα τ' αδέρφια. Και μπορεί νάταν κι αυτό μια από τις αιτίες που μίσησα τα γράμματα. Θυμούμαι, που όταν τέλεψα το Σχολαρχείο δεν ήξερα να θάλω τ' όνομά μου, και μια το «φης» τώγραφα με ήτα στους διαγωνισμούς και μια με γιότα. Και για να μη φαίνεται έσταζα μελάνη.

Όταν τελείωσα το Σκολειό, με φώναξαν οι γονιοί μου στην καλή την κάμαρη τ' αρχοντικού μας, εκεί που μπάζαμε τα καλά χρόνια το Δεσπότη και τους Στρατηγούς, και με μεγάλη επισημότητα μούπανε:

—Εμείς παιδί μας, σα γονείς, εκάναμε το χρέος μας. Σε γεννήσαμε, σε μορφώσαμε, σε μεγαλώσαμε... (ήμουν τότε 14 χρονών). Πρέπει να θγάλεις το ψωμί σου.

—Να δουλέψω, τους λέω. Κτήματα έχουμε.

—Όχι σαν κι εμάς στα χώματα, μου λέει ο πατέρας μου.

—Όχι σαν κι εσάς, πατέρα, που αφήνατε τις γίδες το χειμώνα χωρίς κλαρί και ψοφάγανε τα κατσίκια από την πείνα, γιατί δε βρίσκαν

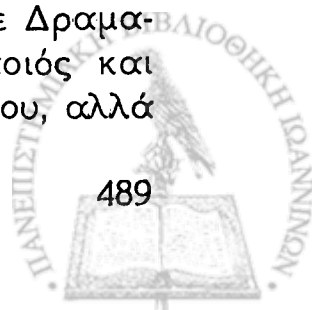
γάλα να θυζάξουνε. Εγώ θα δουλέψω με σύστημα. Θα κάνω κουνέλια.

—Να σικάθουνε τα χώματα και να γκρεμίσουν το Αρχοντικό μας; πετάχτηκε και μ' έκοψε η μάνα μου.

Και με θάλανε Δημόσιο υπηρέτη (έτσι λεγότανε και ήτανε τότες οι Δημόσιοι κλητήρες). Και γιατί άλλο να μιλήσω; Να πω για το ψωμί που μας το κλείδωνε η μάνα μας και μας τόδινε με το δράμι. Μας μίλαγε ακόμα για το Θεό αλλά και για τους πεθαμένους και τους θρυκολάκους, και μᾶς φοβέριζε; Είχα καταντήσει πετσι και κόκκαλο κι έτρεμα τη σκιά μου. Στο διάστημα που δούλεψα Δημόσιος υπηρέτης, δεν ήμουν μόνο των γραφείων, υπηρετούσα και τα σπίτια των προϊσταμένων μου.

Τράβηξα πολλά, αλλά κι έμαθα πολλά. Ο Λούκας της Λαχάνως για παράδειγμα, δεν έπαιρνε διαβατήριο για την Αλβανία, που τον καλούσαν στους γάμους, αν δεν έφερνε κάτω από το πανωφόρι του λαγό. Αυτά όλα άμα τα συμπυκνώσεις κάνουν τη λέξη «καταπίεση», που τη ρουφούσα σαν το σφουγγάρι, αλλά και που μ' έκανε να διώξω σε μεγάλο μέρος τις αμφιβολίες και αντιφάσεις, που είχαν μέσα μου και να γύρω τη συνείδησή μου σ' αυτούς που λέγονται «Φτωχολογιά».

Έφυγα για την Αθήνα που με ξεσήκωσε με τους τσουρνάδες για δίκαιους αγώνες και πολιτισμό και φοίτησα για δυο χρόνια σε Δραματική Σχολή να θγω ηθοποιός και να θγάλω τ' απωθημένα μου, αλλά

κι εδώ γελάστηκα. Οι άλλοι ήταν λίγο πολύ χορτάτοι και περνούσαν τον καιρό τους, ενώ εγώ βιαζόμουν.

Έφυγα από τη Δραματική σχολή κι έκανα το Ηπειρωτικό Θέατρο (ο αδερφός μου έκανε τα σκηνικά) που όσοι τό 'δανε θα το θυμούνται, γιατί ήταν λαμπικός, κι αληθινό, η ίδια η ζωή μας.

Κατόπι ήρθε ο Πόλεμος και η Κατοχή. Αχ, αυτή η κατοχή! Με ρούφηξε ολόκληρο. Αλλά και τι άλλο μπορούσε να γίνει; Ή έπρεπε να ξαπλώσω στο πεζοδρόμιο με το κλασικό «πεινάω, πεινάω» ή ν' αγωνιστώ.

Οι μέρες τότε, γι' αυτούς, που αγωνιζότανε φαινότανε χρόνος. Και τα βασανιστήρια και τα τέτοια διασκέδαση. Τότε είναι που χάθηκε σε μάχη με τους Γερμανούς και τ' ορφανό από μάνα κι από πατέρα ανήψι μου. Ο Γιάννης.

Αναγκαστήκαμε να χωρίσουμε γιατί εγώ αρρώστησα από φυματίωση, που αν δε θρυσκότανε ο Κονιτσιώτης γιατρός Β. Χρήστου θα τα κακάρωνα. Μού 'δωσε το κλειδί από ένα κτήμα, πούχε στα Μελίσσια και μού 'πε: «Εν τούτω νίκα».

Ξάπλωσα όλη τη μέρα στο θυμάρι και το βράδυ, έδωσα το παρόν στην Τοπική Αντιστασιακή Οργάνωση.

Με την ευκαιρία θα παρακαλέσω το φίλο μου Αλέκο Μαμμόπουλο να μ' αφήσει να προσθέσω δυό κουβέντες για το Θέατρο, που η ιδέα του με συντρόφεψε σ' όλη τη ζωή μου. Είναι ανάγκη να προβάλουμε με ζωντανές εικόνες το χτές και το σήμερα της Φυλής μας, που χάνεται.

Είναι ανάγκη ν' αντιδράσουμε στα Ροκ, στις Ντισκοτέκ και στα Ναρκωτικά και σε κάθε διαφθορείο, που μας κάνει να ξεχάσουμε ποιοί είμαστε και ποιά είναι τα συμφέροντά μας.

Εγώ κ. Μαμμόπουλε έκανα πολλές προσπάθειες πρώτα για το Ηπειρωτικό Θέατρο και κατόπι για το Πανελλαδικό. Και δε μπορώ να ξεχάσω τον ενθουσιασμό του κόσμου, όταν για πρώτη φορά με το Γκογκώνη και το Ζαρμπαλά ανεβάσαμε στη σκηνή τα κλαρίνα και παίξανε τα δικά μας «παληοτραγουδα».

Τώρα είμαι 80 χρονών γέρος και δεν έχω πολλές δυνάμεις. Ας βρεθούνε νώτεροι να βοηθήσουνε.

ΟΙ ΕΝ ΤΡΑΝΣΥΛΒΑΝΙΑ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ Ο ΕΝ ΒΡΑΣΣΟΒΩ ΕΞ ΗΠΕΙΡΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ Π. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΥ

ΤΟΥ ΕΡΜΗ Θ. ΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟΥ

Α

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τὴν γενομένην τῇ 29ῃ Μαΐου 1453, ὑπόδουλοι Ἕλληνες ἐκ Μακεδονίας, Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ ΗΠΕΙΡΟΥ, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὰ δεινὰ τῆς Ὄθωμανικῆς κυριαρχίας ἐγκατέλειπον τὰς ιδιαίτερας τῶν πατρίδας καὶ κατέφευγον εἰς Αὐστρίαν, Οὐγγαρίαν καὶ Τρανσυλβανίαν, ἐπαρχίαν ἦν ὁ Στέφανος Α΄, βασιλεὺς τῶν Οὐγγρων εἶχε κατακτήσει τὸ 1003 μ.Χ.¹

(Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, διανοούμενοι ὁμογενεῖς, ὡς γνωστόν, ἐζήτησαν ἄσυλον εἰς τὴν πλησιόχωρον Ἰταλίαν).

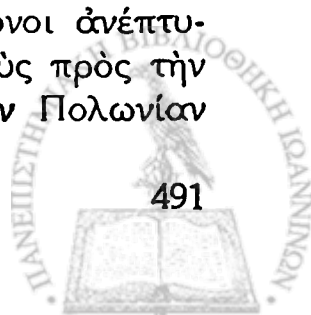
Οἱ φυγάδες ἢ μετανάσται, ὡς ἀποκαλοῦν αὐτοὺς ἔνιοι ἱστορικοί, συνέστησαν εἰς Αὐστρίαν τὰς ἑλληνικὰς παροικίας τῆς Βιέννης καὶ τῆς Τεργέστης, αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν μεγάλην ἀνθησιν κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας αἰῶνας.

Εἰς Οὐγγαρίαν ἀφ' ἑτέρου εἶχον ἰδρυθεῖ εἴκοσι ἑλληνικαὶ παροικίαι αἵτινες καθ' ἃ γράφει ὁ λόγιος Ἀρχιμανδρίτης Χριστόφορος Κτενᾶς ὁ Λευκάδιος «εἶχον ἀκμάζοντα σχολεῖα, μεταδόντα ἀνὰ τὴν χώραν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, νεκροταφεῖα καὶ ναοὺς, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐξέλιπον πασαι»² πλὴν τῆς ἐν Βουδαπέστη καὶ

τῆς ἐν Βρασσοβῶ, ρουμανιστὶ BRA-SOV, πόλεως Τρανσυλβανικῆς, κειμένης ἐν μέσῳ τῶν Καρπαθίων ὀρέων.

«Οἱ Ἕλληνες μετανάσται κατελήθοντες εἰς τὰ μέρη ταῦτα διὰ τῆς Σερβίας καὶ Αὐστρίας, ἀνέπτυξαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέγα ἐμπόριον τῶν ἐρίων, διδάξαντες τοὺς χωρικοὺς καὶ τὸν χρωματισμὸν αὐτῶν, τοῦ θάμβακος τῶν Σερρῶν καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Τουρκίας, τῶν νημάτων καὶ τῶν ἐκ τούτου κατασκευαζομένων φορεμάτων, ὡς καὶ τὴν κατασκευὴν ἐκ τριχὸς αἰγῶν ἢ καὶ προβάτων τῶν σάκκων καὶ τῶν δισακκίων, τὰ ὁποῖα βλέπει τις ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν χωρικῶν καὶ νοσταλγεῖ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Πρὸς δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀργαλειῶν, ἐδίδαξαν δὲ καὶ τὴν ὑφαντουργίαν διὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Μετήρχοντο τὸ ἐμπόριον τῶν ὠραίων γουναρικῶν τῆς Μακεδονίας, τῶν κατειργασμένων δερμάτων, τῶν ὠραίων ταπήτων, τῶν σωλήνων τῶν ἀργελέδων κεκοσμημένων διὰ χρυσοῦ καὶ μὴ, τῶν οἴνων τῆς Σάμου καὶ τῆς Κύπρου καὶ ἐν γένει ὅλων τῶν ἀποικιακῶν εἰδῶν.

Αὐτοὶ πρῶτοι καὶ μόνοι ἀνέπτυξαν τὰς ἐμπορικὰς ὁδοὺς πρὸς τὴν κεντρῶαν Εὐρώπην, τὴν Πολωνίαν

καὶ τὴν Ρωσσίαν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἄλλη συγκοινωνία δὲν ὑπῆρχε, πλὴν τῆς διὰ τῶν καραθανίων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ δὲν ἐτόλμουν, ἀλλ' οὐδὲ ἦσαν εἰς θέσιν, ἵνα ἀποτολήσῃσι τοιοῦτον τι».³

Η ΕΧΘΡΟΤΗΣ ΤΩΝ ΣΑΞΩΝΩΝ

Εἰς Τρανσυλθανίαν ἢ Ἀρδεαλίαν πλὴν τῶν Οὐγγρων καὶ Ρουμάνων κατώκουν καὶ Σάξωνες, (Γερμανοὶ) εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἀρχαὶ εἰχον ἀναγνωρίσει μεγάλα ἐμπορικὰ προνόμια.

Ὀλόκληροι πόλεις τῆς Ἀρδεαλίας ἔνθα ἐπλεόναζε τὸ γερμανικὸν στοιχεῖον, ἐθεωροῦντο νομοτύπως, προνομιοῦχοι ἐμπορικαὶ πολιτεῖαι τῶν Σαξόνων. Εἰς αὐτάς οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τῶν Σαξόνων ἐδικαιοῦτο νὰ ἐξασκήσῃ ἐμπορικὰς ἐργασίας.

Οἱ Σάξωνες ἐν γένει συνηγωνίσθησαν ἀγρίως τοὺς Ἕλληνας καὶ κατεδίωξαν παντοιοτρόπως αὐτοὺς.

Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ ὁμως «βλέπουσαι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν δραστηριότητα, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν μεθ' ὧν εἰργάζοντο οἱ Ἕλληνες ἔμποροι καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπαίθριοι μικροπωληταί, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ὄφελος, ὅπερ ἔφερον εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἐπλήρουν παντοίων καὶ ἀφθόνων ἐμπορευμάτων καὶ χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἔτι τουρκικοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀφθονίας αὐτῶν προήρχετο ἡ εὐθυμὴ τιμὴ, ἐκ δὲ τῆς ἐλλείψεως ἢ ἀκρίβειας, ἔδωκαν αὐτοῖς ἀδειαν τῷ 1588, ὅπως ἐλευθέρως καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἡσυχία καὶ ἀ-

σφαλεία περιέρχωνται τὴν χώραν «πέραν ὁμως τῆς περιοχῆς τῶν προνομιοῦχων Σαξωνικῶν πόλεων» καὶ πωλῶσι τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν κατ' εὐθείαν εἰς τοὺς καταναλωτὰς καὶ εἰς μικροτέρας τιμὰς τῶν συναγωνιστῶν αὐτῶν Σαξόνων».⁴

Κατὰ τὸ 1676 ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος Ράκοτσι κατιδὼν ὅτι διὰ τοῦ προνομίου αὐτοῦ τοῦ χορηγηθέντος εἰς τοὺς Ἕλληνας, μέγα ὄφελος ἐπῆλθεν διὰ τὸ καταναλωτικὸν κοινόν, ἀπηγόρευσε «αὐστηρῶς εἰς τοὺς Σάξωνας ὅπως παρακωλύωσι τὴν διέλευσιν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων ἐκ τῶν προνομιοῦχων πόλεων αὐτῶν, καὶ οὕτως ὑπετιμήθησαν τὰ ἐμπορεύματα» καὶ διὰ τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι οἰκοῦντας ἀγοραστὰς.

Ἀλλὰ δυστυχῶς, ὁ φθόνος καὶ τὸ καθ' Ἑλλήνων μῖσος τῶν Σαξόνων, τῶν μετελθόντων τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην, συνετέλεσαν νὰ ἀκυρωθοῦν δις τὰ προνόμια ταῦτα.

Ἐν πρώτοις τὸ 1600⁵ ὅτε ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Μιχαήλ⁶ ὁ Γενναῖος, εἰσέβαλεν εἰς Τρανσυλθανίαν.

Τότε σκοπίμως οἱ Γερμανοὶ διέδωσαν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐνίσχυσαν τὰ στρατεύματά του. Ἐννέα ὁμως χρόνια βραδύτερον «τῇ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων» ἐπετράπη καὶ αὐθις ἡ ἐλευθέρια καὶ ἀνενόχλητος εἴσοδος τῶν ἐμπορευομένων ὁμογενῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, ὡς καὶ πρότερον.

Παρ' ὅλα ταῦτα, μὴ καταπαυσάσης τῆς ἐχθρότητος τῶν Σαξόνων κατὰ τῶν Γραικῶν τὰ ἐμπορικὰ προνόμια τῶν τελευταίων κατηρ-

γήθησαν ἐκ νέου τῇ 16 Ἰουνίου 1815 πρωθυπουργούντος εἰς Αὐστρίαν τοῦ γνωστοῦ μισέλληνος Μέττερνιχ.

Πρόκειται περὶ τοῦ πολιτικοῦ τοῦ καταπολεμήσαντος τὸν Ἑλληνισμόν· καὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Διὰ τῶν συνεχῶν ὁμως καὶ ἐπιμόνων ἀντενεργειῶν τῶν Ἑλλήνων — κυρίως τῆς Στεφανουπόλεως (Βρασσοβόν) καὶ Ἑρμανστάνδης (SIBIU), ἐπετεύχθη ἡ ἀνασύστασις τῶν προνομιούχων ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν Ἐταιρειῶν, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως τῆς Τρανσυλθανίας (17 Ἰουνίου 1825).⁷

Τὰ μέλη αὐτῆς ἐρειδόμενα ἐπὶ προγενεστέρων Διαταγμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ Πρίγκηπος τῆς Τρανσυλθανίας Λεοπόλδου (1701), τῆς βασιλίσσης Μαρίας Θηρεσίας (1777), καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωσήφ τοῦ Β' (1783), ἀνανέωσαν τὰ προνόμια τῶν ἐμπορικῶν Ἐταιρειῶν τῶν ἀπαρτιζομένων ἐξ Ἑλλήνων προερχομένων ἐκ πάσης ἐπαρχίας τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.⁸

Σημειωτέον ὅτι οἱ ἐν Ἀρδεαλία Ἕλληνες μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγοντο καὶ Ἡπειρώται, ὡς προελέχθη, εἰργάσθησαν ἀποτελεσματικῶς οὐχὶ μόνον πρὸς ἴδιον ὄφελος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὄφελος τῆς χώρας, ἥτις ἐφιλοξένει αὐτούς.

(Κατὰ τὸν λιμὸν τοῦ 1837 διένειμον ἄφθονα τρόφιμα εἰς πλείστας ἀπόρους οἰκογενείας τοῦ Βρασσο-

βοῦ καθὼς καὶ εἰς τοὺς φρουροὺς τῶν συνόρων).⁹

Δι' ὃ καὶ ἐχορηγήθη εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τοῦ Βρασσοβοῦ, μεγάλου τρανσυλθανικοῦ ἄστεως, περὶ οὗ θὰ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως, τὸ δικαίωμα «τοῦ μένειν ἐν τῷ Κάστρω τῆς πόλεως ἐν ᾧ εἰς ἄλλους λαοὺς δὲν ἐπετρέπετο».¹⁰

Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι ἐταράχθησαν ὑπὸ θρησκευτικῶν ἀντιθέσεων ἀποτελεσμα τῶν ὁποίων ὑπήρξαν βίαιαι συγκρούσεις καὶ τακτικοὶ πόλεμοι οἵτινες συνεκλόνησαν τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Συμπτωματικῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀφίκοντο εἰς Στεφανουπόλιν ἢ Βρασσοβόν ἐλάχιστοι Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἀρχαὶ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐκκλησιάζωνται ἐντὸς τοῦ ἄστεως, διότι ὡς Ὀρθόδοξοι ἐθεωροῦντο αἰρετικοί.

Οὕτω οἱ πρῶτοι πάροικοι καὶ τῆς προαναφερθείσης πόλεως ἠναγκάζοντο νὰ μεταβαίνουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐκτὸς τοῦ Κάστρου, εἰς τι χωρίον, ἵνα παρακολουθοῦν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Ὀρθόδοξον ρουμανικὸν Ναόν.

Τὸ 1637 πάντως, τῇ ἀδείᾳ τῶν ἀρχῶν ἐνοικιάσαντες μικρὰν τινα οἰκίαν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ μετατρέψαντες ἐν μέρος αὐτῆς εἰς παρεκκλήσιον ἐκάλεσαν Ἕλληνα ἱερέα ἐκ τῶν ἐν Μολδοβλαχία ἑλληνικῶν Μονῶν, ὅστις ἐλειτούργει ἐν

τῆ μητρικῆ τῶν γλώσση.

Ἐν ὄλω ἐπὶ 150 ἔτη διήρκεσεν ἡ κατάστασις αὕτη ἕως οὗ ἀφίκετο εἰς Στεφανούπολιν εἰς ἔνθερμος Ἑλλην πατριώτης, ὁ Ἡπειρώτης Παναγιώτης Χατζῆ Νίκου, ἕνας ἐκ τῶν εὐπορωτέρων ἐμπόρων τῶν Ἰωαννίνων.¹¹⁾

Οὗτος ὡς ἀληθῆς Ἑλλην καὶ «δὴ ὡς Ἡπειρώτης, τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους διὰ τῆς τιμίας ἐργασίας καὶ τῆς μεγάλης οἰκονομίας εἶχεν ἀποθησαύρισει, ἐθυσίασεν αὐτοὺς εἰς τὸν θωμὸν τῆς Ὀρθόδοξου πίστεως τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας».¹²⁾

Τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφεν ὁ Χ. Κτενᾶς περὶ τοῦ γενναιοδώρου τέκνου τῆς Ἡπείρου, τοῦ εὐεργετήσαντος τὴν ἐν Βρασσοβῶ ἑλληνικὴν παροικίαν.

Ἀλλὰ διὰ τὸν θίον, τὴν φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν καὶ τὰ ἔργα ἐν γένει τοῦ Χατζῆ Νίκου, ἐπιφυλαττόμεθα νὰ γράψωμεν ἐκτενῶς εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δελτίου».

(Ἀκολουθεῖ τὸ Β' καὶ τελευταῖο μέρος)

1. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἐλευθερουδάκη», τόμ. δωδέκατος, σ. 239.

2. Ἀρχ. Χριστοφύρου Κτενᾶ «Λεύκιμα, τῆς ἐν Στεφανουπόλει ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπὶ τῇ ἑκατοπεντηκονταετηρίδι αὐτῆς 1787—1937», Βουκουρέστιον 1937, σ. 5, 6.

3. Ἐνθ. ἀν. σ. 5.

4. Ἐνθ. ἀν. σ. 6.

5. Ἐνθ. ἀν.

6. Οὐκ ὀλίγα ἐγράφησαν περὶ τῆς ἑλ-

ληνικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς. Ἐτονίσθη ἰδίᾳ ὅτι γενέτειρά του εἶναι τὸ χωρίον Νεγάδες τοῦ Ζαγορίου.

7. Ἐνθ. ἀν. σ. 7.

8. Ἐνθ. ἀν. σ. 7.

9. Ἐνθ. ἀν. σ. 8.

10. Ἐνθ. ἀν.

11. Ἐν Ν.Ε.Α. «Ἡλίου», τόμ. 1, σελ. 240. Ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα ὁ Ἰωαννίτης Π. Χατζῆς Νίκου μνημονεύεται ἀπλῶς πλούσιος (τ. ἸΓος, σ. 745—746).

12. Ἀρχ. Χ. Κτενᾶς «Λεύκιμα τῆς ἐν Στεφανουπόλει ἑθνικῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπὶ τῇ ἑκατοπεντηκονταετηρίδι αὐτῆς 1787—1937», Βουκουρέστιον 1937, σ. 9.

ΝΕΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΧΕΙΡΟΚΙΝΗΤΟΥ ΑΡΓΑΛΕΙΟΥ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τῆ σελίδα 486)
τεπώνυμό του ὡς Τέγος Τέγου τιμᾶει διττὰ τὸν παποῦ του. Ἀπέδειξε κιόλας ἐμπράκτως ὅτι κληρονόμησε προγονικὴ ἐφευρετικότητα. ἄφοῦ σὲ ἀμερικανικὴ Ἐκθεση Φωτογραφικῶν Εἰδῶν βραβεύτηκε γιὰ ἔνα ρολοῖ του, ποῦ εἶχε κάμει, τοποθετώντας τὸν μηχανισμό του σὲ μεταλλικὸ κουτὶ γάλακτος σὲ σκόνη.

Οἱ ἄλλοι ἀπόγονοι τοῦ γενάρχη Βραζιλικοῦ προτίμησαν τὸ ἐπώνυμο Βραζιτούλης, ὡς ἑλληνοπρεπέστερο. Πάντως, ὄλοι τους εἶναι φιλόπονοι κι' ἐπιτήδειοι ἐργάτες, ἀρκετοὶ δὲ καὶ ἀρχιτεχνίτες.

Σκηνές ἀνθρωπιᾶς στὸν πόλεμο καὶ τὴν ἀντίσταση (Μιχαὴλ Νεγρὴν)

ΤΟΥ Χ. Σ. ΓΙΑΚΗ

Ἄγραφες σε πολλές περιπτώσεις οἱ ἀντιστασιακὲς σελίδες γιὰ ἐπώμους καὶ ἀνώνυμους ἀγωνιστὲς κατὰ τῆς διπλῆς, καὶ γιὰ τὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα μας τριπλῆς, κατοχῆς, περιμένουν ὑπομονετικὰ ἐπὶ χρόνια καὶ δεκαετίες τὸν ἐρευνητὴ, τὸν ἱστορικὸ, τὸν ἀνιχνευτὴ τῶν περασμένων νὰ τὶς γράψουν καὶ νὰ τὶς φέρουν στὴς δημοσιότητας τὸ φῶς, γιὰ νὰ τροφοδοτηθεῖ ἔτσι ἡ ἐθνικὴ μας μνήμη καὶ νὰ προβάλλουν «ἐς αἰεὶ» παράδειγμα γιὰ μίμηση «οἱ τὰ ἔργα πράξαντες» γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια, γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερία.

Καὶ εἶναι ἰδιαίτερα ἐπίκαιρη ἡ ἀνίχνευση καὶ ἀναγραφή τέτοιων σελίδων καθὼς πλησιάζει ἡ ἐπέτειος τῆς 28ης Οκτωβρίου 1940, ἡμέρα δόξας καὶ μεγαλείου γιὰ τὴν πατρίδα μας, ἀλλὰ καὶ ἀπαρχὴ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς. Ἡ μικρὴ Ἑλλάς, ποὺ ἀφύπνισε μετὰ τὴν στάση τῆς τοῦ λαοῦ καὶ διέλυσε πρῶτῃ τὸ μῦθο τοῦ ἀητητῆ τοῦ Ἄξονος, ἀνέβηκε γιὰ μιὰ ἀκόμῃ φορὰ στὸ σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου μετὰ τὸ φωτοστέφανο τῆς δόξας καὶ τῆς θυσίας τὶς ἀιμάσσουσες πληγές.

Καὶ νίκησε «νίκην μεγάλην» κατὰ τῶν σιδερόφραχτων Μεραρχιῶν τοῦ Μουσολίνι στα Ἑπειρωτικὰ

βουνὰ καὶ πέρα ἀπ' τὰ σύνορα σε ἑλληνικὰ ἀπὸ αἰῶνων ἐδάφη. Καὶ στὴν πέμπτη φάλαγγα ἀργότερα ἀντιτάξαμε τὴν ψυχὴ μας. Καὶ πέρασαν στὸ τέλος ντροπιασμένοι αὐτοὶ δύο αυτοκρατορίες, μηχανοκίνητοι πάνω ἀπὸ τὰ ἀνήμπορα κορμιά μας, ἐναέριοι πέρα ἀπὸ τὴν οποιαδήποτε ἔξαρση τῆς ψυχῆς μας.

Καὶ μέσα στὸ χειροπιαστὸ σκοτάδι τῆς σκλαβιάς οἱ τρομερὲς σημαίες τῆς λευτεριάς ξεδιπλωθῆκαν στὸν ἀέρα. Στὶς ἀνοιχτὲς συγκρούσεις τῶν ἀντιστασιακῶν μετὰ τὶς δυνάμεις κατοχῆς σε βουνὰ καὶ σε κάμπους, σε φαράγγια καὶ σ' ἀκρογιάλια καὶ στὶς βουθές μάχες τῶν πόλεων. Γιὰ νὰ γίνῃ δύσκολη καὶ επικίνδυνη κάθε μέρα ζωῆς τοῦ ἐχθροῦ στὸν τόπο μας. Γιὰ νὰ πληρῶσουν ἀκριβὰ τὰ φασιστικὰ γουρούνια κατοχῆς καὶ οἱ συνεταῖροί τους Ἀλβανοτσάμηδες κάθε θίαϊη καὶ ἐγκληματικὴ ἐνέργεια κατὰ τοῦ λαοῦ μας. Γιὰ νὰ καταλάβουν καλὰ ὅλοι τοὺς πῶς ἡ Ἑλλάδα δὲν πέθαινε μαζούσε. Ζούσε στὶς ψυχῆς τῶν τέκνων τῆς καὶ στὴν ἀμετάκλητῃ ἀπόφαση τῆς θυσίας τῶν παλικαριῶν, ποὺ πέθαιναν γλυκὰ καὶ πρόθυμα προσδοκῶντας τὴν λευτεριά καὶ τὴν νίκη.

Ἡ περίπτωση τοῦ ἐλληνοεβραίου Μιχαὴλ Νεγρὴν εἶναι χαρακτηριστι-

στική. Επιστήμονας, Έλληνας, άνθρωπος με όλη τη σημασία της λέξεως ο Νεγρήν, υπό την τριπλή ιδιότητα, πρόσφερε τις υπηρεσίες του εδώ στο Θεσπρωτικό χώρο και του πρέπει μεγάλη τιμή γιατί στάθηκε ακλόνητος στις επάλξεις του επιστημονικού, ελληνικού, πατριωτικού και ανθρωπιστικού του χρέους και διέσωσε την ανθρωπιά μέσα στην απανθρωπιά του πολέμου, όπως έσωσε με την εξυπνάδα και την ετοιμότητά του Έλληνες αντιστασιακούς από την εκτέλεση και πολλούς άλλους, ως γιατρός στην Αγιά και ως γιατρός αξιωματικός στις δυνάμεις του ΕΔΕΣ.

Αλλά ας δώσουμε το λόγο στον Μιχαήλ Μάτσα, που σε άρθρο του, υπό τον τίτλο « η σ υ μ μ ε τ ο χ ή τ ω ν Ε λ λ ή ν ω ν Ε β ρ α ί ω ν σ τ η ν α ν τ ί σ τ α σ η , σ τ ό π ε ρ ι ο δ ι κ ό « Χ ρ ο ν ι κ ά » , ό ρ γ α ν ο τ ο υ Κ ε ν τ ρ ι κ ο ύ Ι σ ρ α η λ ι τ ι κ ο ύ Σ υ μ β ο υ λ ί ο υ τ η ς Ε λ λ ά δ α ς (α ρ ι θ . 89 , Σ ε π τ . 1986) , γ ρ ά φ ε ι χ α ρ α κ τ η ρ ι σ τ ι κ ά :

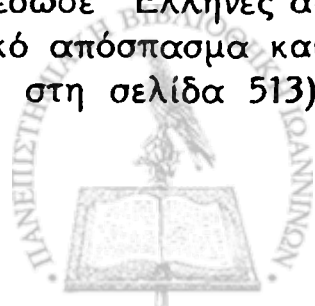
«Ο εξάδελφός μου δρ Μιχαήλ Νεγρήν διατηρούσε ιατρείο στο χωριό Αγιά στην Ήπειρο. Μια μέρα άκουσε ριπές οπλοπολυβόλου και άμέσως μετά ήρθε αντιμέτωπος με ένα Γερμανό στρατιώτη. Οι Γερμανοί πίστευαν ότι οι κάτοικοι του χωριού βοηθούσαν τους αντάρτες.

Στην κεντρική πλατεία του χωριού, όπου οδήγησαν τον Νεγρήν οι Γερμανοί, αντίκρυσε άνδρες παρατεταγμένους υπό την απειλή οπλοπολυβόλου των Γερμανών, που ήσαν έτοιμοι να τους εκτελέσουν. Ο Νεγρήν, συγκεντρώνοντας όλη την αυτοκυριαρχία του, ζήτησε να δει

τον επικεφαλής αξιωματικό. Τον χαιρέτησε με ευγένεια και τον ρώτησε αν μιλούσε γαλλικά. Ο αξιωματικός ήξερε γαλλικά και έτσι ο γιατρός προσπάθησε να τον πείσει ότι οι χωριανοί ήσαν αθώοι και ότι όλες οι εναντίον τους κατηγορίες ήταν αναληθείς. Κέρδισε την συμπάθεια του αξιωματικού, ο τελευταίος τον πίστεψε και διέταξε την απελευθέρωση των ομήρων. Από την στιγμή εκείνη — παρατήρησε ο Νεγρήν — ήξερα ότι για την Αγιά ήμουν ήρωας. Στην πραγματικότητα οι κάτοικοι του χωριού βοηθούσαν τους αντάρτες, μόνο που ο εξάδελφός μου δεν το γνώριζε. Επίσης δεν γνώριζε ότι οι Γερμανοί συνέλαβαν τους Εβραίους.

Λίγες μέρες αργότερα, αρχές Απριλίου του 1944, ο Νεγρήν καθόταν στο καφενείο του χωριού και άκουσε δυό άνδρες, που σχολίαζαν την πρόσφατη εκτόπιση των Εβραίων από τα Ιωάννινα. Ο δρ Νεγρήν προσχώρησε στους αντάρτες του ΕΔΕΣ. Ως γιατρός αξιωματικός περιέθαλψε μετά την νικηφόρο μάχη στη Μενίνα τραυματίες αντάρτες και περιποιήθηκε δέκα βαριά τραυματισμένους Γερμανούς στρατιώτες. Κάποια στιγμή σκέφθηκε να τους σκοτώσει ή να τους αφήσει να πεθάνουν όμως, τελικά, υπερίσχυσε ο όρκος του Ιπποκράτη. Οι Γερμανοί μεταφέρθηκαν στην Αίγυπτο με ένα βρετανικό υποβρύχιο».

Αυτά αναφέρονται από το Μάτσα για τον Ελληνοεβραίο Θεσπρωτό Νεγρήν, που έσωσε Έλληνες από το εκτελεστικό απόσπασμα και
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στη σελίδα 513)

Τὸ Συναξάρι τῶν 12 Μηνῶν

Σεπτέμβρης, Τρυγητής, Τρυτής,
Ὀκτώβρης, Ἄη - Δημήτρης, Σπαρτός

ΤΟΥ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου τῆς Ἡπειρ. Ἐταιρείας

Ἄν γιὰ τὴν Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἑλλάδα ὁ Αὐγουστος εἶναι «ὁ μήνας πὺ θρέφει τοὺς ἄλλους ἔνδεκα» γιὰ τὴ Βόρεια εἶναι ὁ Σεπτέμβρης, ὅπου ἡ ὠρίμανση τῶν καρπῶν ἐπιβραδύνεται ἀπὸ τὶς κλιματολογικὲς συνθήκες.

Ἀπὸ τὸν Ἰούνιο, τὸ Θεριστὴ, Θερτὴ ἢ Δρεπανᾶ, ὅπως εἶναι τὰ διάφορα κατὰ τόπους ὀνόματά του, μιὰ ἀληθινὴ μάχη ἀρχίζει στὴν ἑλληνικὴ ὑπαιθρο, ἡ μάχη τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν, πὺ κορυφώνεται τὸ Σεπτέμβρη, τὸν Τρυγητὴ. Αὐτὸ ἀποδίδεται ἀπὸ τὴ Μακεδονικὴ παροιμία «Θέρος, Τρύγος, Πόλεμος».

Τὸ Σεπτέμβρη θολώνει ἡ ἀτμόσφαιρα, τὸ φεγγάρι χάνει τὴ λαμπρότητά του, τὸ Αὐγουστιάτικο φεγγάρι, πὺ ἦταν ὅμοιο μὲ τοῦ Μαγιοῦ τὸν ἥλιο, τὸ ὀλόλαμπρο, πὺ βοηθοῦσε τοὺς συνηθισμένους σὲ νυχτερινὲς ἐπιχειρήσεις - ζωοκλόπους (φεγγάρι γιὰ κλέψιμο) ἔχει ἐξαφανιστεῖ πυκνὰ σύννεφα προμαντεύουν τὰ πρωτοβρόχια.

Ἡ γῆινη σφαῖρα στριφογυρίζει στὸ ἄπειρο γιὰ ὅσο χρόνο ἔχουν προοριστεῖ οἱ μέρες τῆς καὶ καταϊνίζεται ἀπὸ τὰ πρωτοβρόχια, τὰ

τόσο εὐεργετικὰ στὴ γεωργία.

Ἐὰν τὰ ὄργωματα ἔχουν γίνεῖ πάνω στὸ ξερὸ ἔδαφος εὐτυχοῦν οἱ σπορές, πὺ θὰ δεχθοῦν αὐτὲς τὶς βροχές.

Μιὰ συνταγὴ γεωργικὴ συμβουλεύει: Τὸν Τρυγητὴ σιτάρη σπείρεις κι ὅσο θέλεις σύρεις. Οἱ πρώϊμες ὅμως σπορές δὲν εἶναι πάντοτε κατορθωτὲς γιὰ τὸ ὄργωμα εἶναι κοπιαστικὸ γι' αὐτὸ συνήθως ἀρχίζει τὸν Ὀκτώβρη μετὰ τὶς πρώτες φθινοπωρινὲς βροχές. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ πρωτοβρόχια πρέπει νὰ βροῦν τὰ λούπινα στὴ γῆ στὴ Μάνη, ὥστε τὸ ταπεινὸ αὐτὸ προϊόν νὰ ἀποτελέσει ἐλπίδα ἐπιβίωσης.

Ὀκτώβρης, Ἄη-Δημήτρης, Σπαρτός. Εἶναι ὁ μήνας τῆς γενικῆς σπορᾶς. Ἡ μέριμνα τῶν χωριῶν μας ἔχει ἐτοιμάσει τὰ γυνιά πὺ γιαλίζουν ἀπὸ τὴ λαμπράδα τους. Ἐχουν τεχνουργήσει τὰ ἡσιόδεια, ξύλινα ἀλέτρια καὶ ἔχουν ἔτοιμα τὰ καματερά (βώδια).

Πίσω μπροστά τ' "Αη-Δημητρίου
στο έμπα του χειμώνα,
πού παίρνει ό νιός τὰ βώδια του
καί πάει στο χωράφι.

Γενική έξόρμηση τών 'Ελλήνων
χωρικών για τή σπορά άπ' όπου
καί του μήνα τ' όνομα Σ π α ρ τ ό ς.
Στήν "Ηπειρο, καί οί Τουρκοί —
'Ελληνόφωνοι όλοι — "Αη-Δημήτρη
έλεγαν τó μήνα.

Στις 26 'Οκτώβρη τελείται ή γι-
ορτή του 'Αγίου Δημητρίου με εύ-
λάβεια καί λαμπρότητα. "Αη-Δημή-
τρης καί "Αη-Γιώργης (23 'Απρι-
λίου) καθαλλάρηδες καί οί δημο-
φιλέστεροι "Αγιοι του Χριστιανι-
κού έορτολογίου. 'Ορόσημα οί δυό
γιορτές στην Τουρκοκρατούμενη
'Ελλάδα.

'Ημερομηνίες έναρξης καί λήξης
προθεσμιών για ποικίλες συμβά-
σεις, φυλάκων Κοινοτήτων (ν τ ε -
ο υ ν τ ε ρ τ ζ ή δ ω ν , κ ε μ π ό ρ)
άγροφυλάκων (ν τ ρ α γ α τ ω ν),
μυλωνάδων, λογισμού τόκων, συμ-
βάσεων έπίσης για ρ ό γ ι α σ μ α
(προσλήψεις), π ά κ τ ω μ α (έκ-
μισθώσεις) λειβαδιών, γεώμορα.
"Ολες αυτές οί προθεσμιακές δοσο-
ληψίες τελοῦσαν κάτω από τή ρομ-
φαία τών καθαλλάρηδων 'Αγίων,
πού δέ χωράτευαν κατά τήν κοινή
πεποίθηση, όταν γίνονταν παραβά-
σεις!

'Ιδίως του Μυροβλήτη 'Αγίου,
πού απέθανε «λόγχης τρωθείς τήν
πλευράν» από τους ανθρώπους του
αυτοκράτορα Μαξιμιλιανού (Γ' αί-
ώνας), έπειδή έγινε παραίτιος να
φονεύσει ό φίλος του Νέστορας τó
γίγοντα «έθνικόν» Λυαίον .

Αυτοί οί κατ' έξοχήν λαϊκοί, λαϊ-

κά άποδεκτοί άγιοι, είναι φύλακες
των οικονομικών καί εργασιακών
σχέσεων των προγόνων μας. 'Εγγύ-
ηση για τούτο είναι καί ή νεανική
ήλικία τους καί τ' άλογό τους καί
τό κοντάρι τους!

'Αντίθετη με τήν έλληνική παρά-
δοση είναι ή Βουλγαρική, πού τó
βουλγαροδιώχτη άγιο τόν θέλει σε
μεγάλη γεροντική ήλικία. "Ετσι
δείχνει μιá εικόνα πού με έντυπω-
σίασε στο Μοναστήρι τής Ρίλας στη
Βουλγαρία καί τήν πήρα μαζί μου
φεύγοντας.

Πολλές παροιμίες εκφράζουν τήν
άγωνία για τήν έπιβίωση του έλ-
ληνικού λαού καί μάλιστα των ό-
ρεινών πληθυσμών μας για τó ά-
γονο του έδάφους τους.

Τόν 'Οκτώβρη όπου τó 'θρεις
ξερό - χλωρό πελέκα το.

Τηνιακή παροιμία πού ύποσημαί-
νει τó άγονο καί φαλακρό νησί στε-
ρημένο από κάθε θλάστηση δασι-
κή. Ζεΐ κάτω από τή σκιά τής Με-
γαλόχαρης.

'Ηρτ' ό Σεπτέμβρης; φά' ότι εύ-
ρεις.

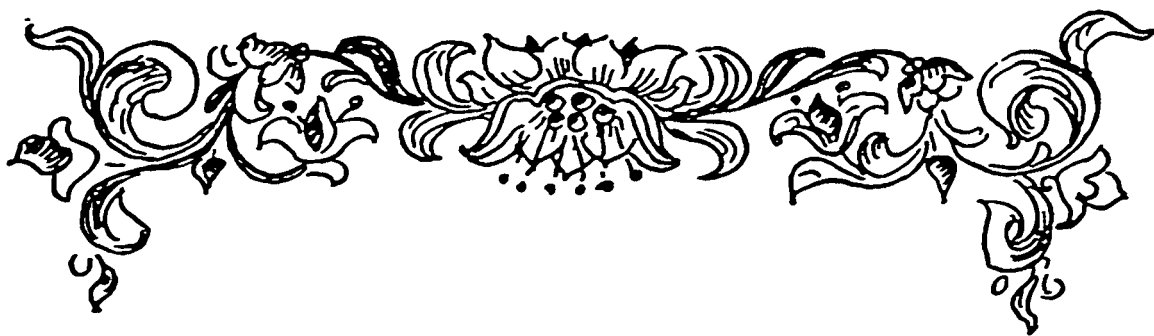
'Ηρτ' ό Χτώβρης; πού να τό
'θρεις;

Κραυγή πόνου κι' άπόγνωση από
τήν όρεινή Πελοπόννησο.

'Ανελέητος άγώνας έπιβίωσης
του λαού μας όλο τó διάστημα «'Α-
πό τó θέρο ως τσ' έλιές ('Οκτώ-
βρη) δέν άπολείπουν οί δουλειές».
("Ανδρος).

Καί τó Συναξάρι, πού άρχισε Τα-
ξιάρχη του 1988, έφτακε στο τέλος
του.

ΒΡΑΔΥ ΣΤΟ ΦΤΩΧΙΚΟ

Τὸ σπίτι χαμηλό, στρωτὸ μὲ χῶμα
κι ἡ στέγη του παλιὰ καὶ καπνισμένη.
Στὸ τζάκι πλάϊ ἓνα ἀχυρένιο στρῶμα
γιὰ νὰ ξαπλώνετ' ἡ γριά ἢ ζαρωμένη.

Φτασμένος τώρα κι ὁ πατέρας λασπωμένος
— ὄλημερίς στοῦ μύλου τὸ βαθὺ χαντάκι —
ἀμίλητος, θλιφτὸς καὶ κουρασμένος.
Ἄποκοιμιέται στὴν κούνια τὸ μικρὸ παιδάκι.

Κι ἡ μάνα τρίβει δυὸ κρεμμύδια χολιασμένα
μὲ λίγο λάδι νὰ γελάσουνε τὴν πείνα,
κι ὄξω στὸ φεγγαρόφως, στὸ βιβλίον σκυμμένα
γράφει τὸ μάθημά της ἢ Χριστίνα.

Τρεμόφωτο ἓνα ἀστέρι κάθε βράδυ
κυλάει μέσα ἀπ' τὴ στέγη νὰ φωτάει
τοῦ φτωχικοῦ σπιτιοῦ τ' ὀλόπηχτο σκοτάδι
λὲς κι ἀπ' τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ λαμποκοπάει.

Κι ἀποκοιμάει τὰ φτωχικὰ ὄνειρά μας·
ζωὴ καὶ γειά, Θεέ μου, στὰ παιδιὰ μας.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΑΚΟΥΡΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΙΑΡΑΣ

ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΖΗ

Ο λαϊκός οργανοπαίχτης για τον οποίο γίνεται ο λόγος τούτος προέρχεται από τη γνωστή οικογένεια των Τζ(ι)αράϊων που κατάγεται από τα χωριά των Γιαννίνων και πολύ πιθανό από το χωριό Χουλιαράδες.

Για ένα μικρό χρονικό διάστημα η οικογένεια Τάσου Τζάρα εγκαταστάθηκε στα Γιάννινα και για καλύτερη διαβίωση έφυγε για να εγκατασταθεί στην Πρέβεζα. Εδώ έμεινε επίσης για λίγο και μετά πέρασε απέναντι στη Βόνιτσα, όπου ο Νίκος Τζάρας εξασκούσε το επάγγελμα του κλαρινίστα.

Στη Βόνιτσα έμεινε περίπου δέκα χρόνια και η φήμη του πέρασε τα σύνορα της Ηπείρου και της Ρούμελης και έφτασε μέχρι την Αθήνα.

Βροχή έπεφταν οι προσκλήσεις για γάμους και πανηγύρια, αφού η μαγική δεξιοτεχνία του δεν είχε σχεδόν προηγούμενο, όπως έλεγαν εκείνα τα χρόνια οι γερόντοι καθώς και μερικοί ογδοντάρηδες σήμερα.

Ο πατέρας του ο Τάσος Τζάρας, που το βασικό επάγγελμά του ήταν καμινადόρος έπαιζε και εκείνος κλαρίνο σε διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις. Τούτος όμως δεν είχε τη φήμη που απόκτησε ο γιός του και

ούτε που ήθελε τα παιδιά του να καταπιαστούν με αυτό το επάγγελμα του λαϊκού οργανοπαίχτη. Δεν ήθελε ακόμη να διδάξει ο ίδιος την τέχνη του κλαρίνου, ούτε και αυτής της φλογέρας, που ίδιος έπαιζε, στα παιδιά του, όταν αυτά ήταν μικρά ακόμα.

Το ένστικτο όμως της μουσικής κυλάει στις φλέβες και αφού τα δυο αγόρια έζησαν κοντά στον πατέρα τους (Αποστόλης και Νίκος) επόμενο ήταν να πάρουν τα πρώτα μαθήματα από τον ίδιο τον πατέρα, ενώ ο χρόνος που κυλούσε ήταν κάτι σαν εξετάσεις που μέσα σε μια δεκαετία πήρε το άριστα από το λαϊκό πανεπιστήμιο (Ηχογραφήσεις 78' στροφών Εταιρεία Μερλέ Αθήνα).

Όταν το 1920 ήρθε στην Πρέβεζα η οικογένεια του Τάσου Τζάρα, ο ίδιος δεν ασχολήθηκε αποκλειστικά με το κλαρίνο, αλλά ούτε και με κείνο του σιδηρουργού, ασχολήθηκε με το επάγγελμα του νταλικιέρη.

Φυσικά τότε δεν υπήρχε το αυτοκίνητο παρά το κάρρο, που το έσερναν τα άλογα και έκαναν δρομολόγια μακrunά, όπως εκείνο Πρέβεζα — Γιάννινα — Αλβανία.

Όπως είπαμε και πιο πάνω η οι-

κογένεια Τζάρα έμεινε δέκα χρόνια στη Βόνιτσα. Εκεί ο Νίκος Τζάρας καταπιάστηκε επαγγελματικά με το κλαρίνο. Έγινε περιζήτητος και ο κόσμος τον αγαπούσε. Τότε τον ζήτησαν να κάνει την πρώτη ηχογράφηση σε δίσκο 78' στροφών. Το 1930 συγκεκριμένα τον κάλεσε μια ιδιωτική εταιρεία (Γαλλικιά), που είχε στην Αθήνα αντιπρόσωπο.

Σε τούτη την εταιρεία σώζεται το αρχείο και ένα μέρος αυτού έχει σήμερα ο γιός του Τάσος Τζάρας που πρόθυμα ικανοποίησε το ενδιαφέρον μου λέγοντάς μου τα όσα βλέπετε γραμμένα σήμερα.

Ο Νίκος ήταν ένα σπάνιο ταλέντο συνθέτης και εκτελεστής, έχει στη δισκογραφική καριέρα του πολλές επιτυχίες που οι περισσότερες από αυτές είναι σόλο κλαρίνο, ενώ μόνο 5 ή 6 είναι τραγουδιστικοί με στίχους δικούς του.

Το παράξενο εδώ είναι πως όταν ήθελε να συνθέσει κάποιο τραγούδι, έπαιρνε μια κουβέρτα και ένα μαξιλάρι καθώς επίσης ένα μολύβι και ένα κομμάτι χαρτί και έπιανε τον καλύτερο πλάτανο στη Βρυσούλα και κάτω από τον παχύ ίσκιο και το απαλό θρόϊσμα, που έφερνε η αύρα του Αμβρακικού, χάνονταν μέσα στις εμπνεύσεις του. Εμπνέονταν πάντα την εποχή του καλοκαιριού.

Ώρες ατέλειωτες κάθονταν και έγραφε στίχους ή μουσική. Τη μουσική θέβαια την έγραφε με ένα μικρό οργανάκι, σαντούρι, που ο ίδιος είχε φτιάξει και πάνω σ' αυτό στιγματίζε τις νότες και μετά από μερικά χτενίσματα και αφού συγ-

κέντρωνε 4-5 κομμάτια πήγαινε στην Αθήνα σε γνωστή δισκογραφική εταιρεία για ηχογράφιση.

Οι εμπνεύσεις του πήγαζαν πάντα από το αθάνατο ελληνικό δημοτικό τραγούδι. Ποτέ δεν το μόλυνε με άλλη ξένη (ανατολίτικη) μου-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΖΗΣ

σική. Τα έργα του έχουν κάτι το ξεχωριστό, έχουν ένα δικό του μοτίβο.

Ένας διακεκριμένος μουσικολόγος είχε πεί κάποτε για τον Νίκο: είναι ο μοναδικός στο είδος του, πράγματι είναι ένας καθαρά «δημοτικός».

Στα πανηγύρια και όπου αλλού εμφανίζονταν έλεγε: ελάτε στα δικά μου μέτρα να μη φύγουμε από τις ρίζες...

Στον τελευταίο δίσκο, που κυκλο-

φόρησε, τραγουδάει ο αδερφός του Αποστόλης (85 χρόνων σήμερα και ζει στην Πρέβεζα), ενώ ο ίδιος παίζει κλαρίνα. Τίτλος του: «Στό 'πα και στο παράγγειλα» και «Ξένη πού'σαι στην ξενητιά». Τοποθετούσε τα τραγούδια πάνω σε γεγονότα ποικίλα της εποχής του ή σε παλιότερα (κλέφτικα), στον έρωτα και σε άλλα. Ένα από τα ερωτικά του γράφτηκε για μια γειτόνισσα, που ήταν μια από τις πολλές προσφυγοπούλες, που την είχε ερωτευτεί! και άρχιζε έτσι: «Μωρή κακιά γειτόνισσα! σύμασ' τα περιστέρια σου πού 'ρχονται στην αυλή μου...».

Στα σαράντα περίπου τραγούδια, που έχει γράψει, παίζει ο ίδιος κλαρίνο, είναι όπως συνηθίζουμε να λέμε, «σόλο κλαρίνο», ενώ 4-5 είναι τραγουδιστικά. Όλα σχεδόν έχουν γίνει σουξέ και μόνο ένα είχε απαγορευτεί, επειδή σ' αυτό εξυμνούσε τους Ρεντζαίους, τους περίφημους εκείνους ληστές, τούτο άρχιζε έτσι:

«Τί ν' το κακό που έγινε στη Πρέβεζα στην Πέτρα,
σκοτώσανε εννιά ψυχές
και το σωφέρη δέκα,
τα δυό ανήμερα θεριά
ονόματι Ρεντζαίοι,
από καιρό σχεδίαζαν
της Πέτρας το καρτέρι...».

Το πρώτο τραγούδι του είχε τον τίτλο «Γκόλφω», στη συνέχεια ακολουθούν «Μηλιά», «Ας καούν τα μάτια μου», «Γιαννιώτικο», «Γονατιστό», «Ο Σκάρος», «Η Παπαδιά», «Λιασκοθίκι», «Γενοβέφα» κ.ά.

Σήμερα ζούνε ακόμη στο Λούρο μερικοί Λουριώτες, που γαμπροί

τότε χόρευαν τους πρώτους γαμηλιούς χορούς τους κάτω από τους κρυστάλλινους ήχους του περιζήτητου εκείνου κλαρινίστα. Κάποτε ένας Λουριώτης ονόματι Τζώρας είχε πεί: «θυμάμαι εκείνο τον υπέροχο άνθρωπο, που τον είχα καλέσει στο γάμο μου, του είχα δώσει κάπου 25 χιλ. (Γ. Σταύρου) αρκετά για κείνη την εποχή. Λίγο μετά τα μεσάνυχτα, τους είπε ο Ν. Τ.:

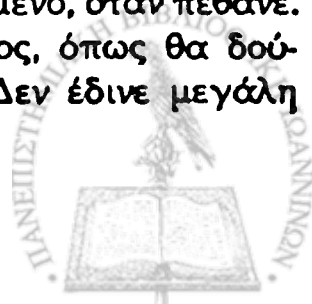
«Παιδιά δεν χρειάζεται άλλο να ξεδευτείτε, θα γίνουμε όλοι μια παρέα».

Τότε δυο από το συγκρότημά του σηκώθηκαν να φύγουν βλέποντας πως δεν θάπαιρναν φράγκο από κει και πέρα, γυρίζει τότε ο Νίκος και τους λέει:

«Κύριοι, αν θγάζετε χρήματα τα θγάζετε με τη δικιά μου παρουσία, όποιος νομίζει ότι δεν του φτάνουν αυτά που έθγαλε μέχρι αυτή τη στιγμή, ας σηκωθεί να φύγει!

Αυτή η σκηνή συνέβαινε τακτικά γιατί δεν ήταν παραδόπιστος. Γινόταν ένα με την παρέα και αν πήγαινε στα πανηγύρια και στις άλλες εκδηλώσεις πήγαινε από μεράκι και μόνο.

Μη ξεχνάμε πως 25 χιλιάδες την εποχή εκείνη είχαν μεγάλη αξία. Με τα χρήματα που είχαν περάσει από τα χέρια του θα μπορούσε να είχε αγοράσει τη μισή Πρέβεζα, που λέει ο λόγος. Ποιό όμως το κέρδος τελικά; Ένα σπίτι που ήταν κι αυτό χρεωμένο, όταν πέθανε. Πέθανε σχεδόν νέος, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Δεν έδινε μεγάλη

σημασία στο χρήμα. Ότι κέρδιζε στους γάμους και στα πανηγύρια, τα ξόδευε όταν επέστρεφε στην Πρέβεζα, γλεντώντας τότε με τους ψαράδες στην παραλία στη «Νικόπολη», τότε πάλι με τους χασάπηδες και με άλλους φίλους του ξοδεύοντας ανυπολόγιστα το χρήμα.

Το 1942, χρονιά σημαδιακή για την Πρέβεζα, αφού έχανε το καμάρι της, τον άνθρωπο και καλλιτέχνη Νίκο Τζάρα.

Το τελευταίο γλέντι που είχε κάνει ήταν εκείνο στην ταβέρνα του Κρόκου, που ήταν απέναντι από το ξενοδοχείο του Πατίκου. Είχε γίνει ένα τριήμερο γλέντι! Όταν τελείωσε το γλέντι έφτασε στο σπίτι του με φριχτούς πόνους στο στομάχι. Είχε χρόνια έλκος. Αυτή ήταν η διάγνωση των γιατρών, που τον επισκέφτηκαν. Μερικά χρόνια πριν το θάνατό του οι γιατροί του είχαν συστήσει να πάψει στο εξής να παίζει κλαρίνο, αν ήθελε να ζήσει. Εκείνος τότε για ένα μικρό χρονικό διάστημα σταμάτησε το κλαρίνο αντικαθιστώντας το με κάποιο σαντούρι, που είχε φτιάξει ο ίδιος.

Ήταν τόσο μεγαλόψυχος που δεν ήθελε να στερήσει τη λίγη χαρά από τους συνανθρώπους του. Κάποτε και αυτό συνέβαινε ταχτικά, όταν κάποια κοπελιά ετοιμάζονταν να παντρευτεί και δεν είχε τα απαραίτητα χρήματα ή διάφορα άλλα πράγματα, που συντελούσαν στην προίκα, αυτός πρόθυμος θα πρόσφερε χρήματα ή θα πήγαινε ο ίδιος να ψωνίσει την προίκα της. Λίγο πριν το θάνατό του τον επι-

σκέφτηκε και κάποιος Ιταλός γιατρός, που αφού του έκανε μια σύντομη εξέταση διέταξε να τον πάνε αμέσως στο στρατιωτικό νοσοκομείο (χειρουργείο). Έξω από το Ιταλικό νοσοκομείο είχαν συγκεντρωθεί καμιά 40ριά φίλοι του που αγωνιούσαν να μάθουν για την πορεία της υγείας του. Τελικά εγχείριση δεν του έγινε, αφού ήταν αργά.

Μη δίνοντάς του καμιά ελπίδα ζωής αφού οι ώρες του ήταν μετρημένες, ο χειρουργός διάταξε να τον πάνε το συντομότερο στο σπίτι του με αυτοκίνητο. Εκείνος όμως δεν δέχτηκε και είπε στους φίλους του καλλίτερα να πήγαινε πεζός. Οι φίλοι του όμως δεν τον άφησαν, τον έβαλαν πάνω σ' ένα ξυλοκρέβατο και σηκώνοντάς τον στους ώμους τον περιέφεραν για στερνή φορά από τα στέκια του τα παλιά, να αποχαιρετήσει αυτά και τους φίλους του, που σύχναζαν σ' αυτά.

Η πομπή που την σχημάτιζαν δεκάδες φίλοι του, περνώντας από το Σαϊτάν Παζάρ κατέληξε στο σπίτι του όπου εκεί άλλοι τον έκλαιγαν και άλλοι περίμεναν κάποιο θαύμα.

Με το χαμό του για τρεις μέρες τα μαγαζιά έμειναν κλειστά συμμετέχοντας στον πρόωρο χαμό του. Έφυγε τόσο νέος, αφήνοντας ένα μεγάλο κενό στην καλλιτεχνική του σταδιοδρομία, μια χήρα και παιδιά ορφανά.

Κάποιος Τζέμος, γνωστός από δημοτικό τραγούδι, είχε γράψει έ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στη σελίδα 513)

ΣΤΟΥ ΜΩΛΟΥ ΤΑ ΚΑΪΚΙΑ

Πάρε με θύμηση γλυκειά των παιδικών μου χρόνων
και σύρε με στα Γιάννενα, στου Μώλου τα καΐκια,
πώχουν στολίδια χίλια δυό στις τέντες, στα στρωσίδια
και καρτερούν προσκυνητές και κόσμο και κοσμάκη.

— Άλλος—ος—ος — φωνάζει ο Κόκκινος..., άλλος—ος, για το
Νησί...

Και στρίβει τα μουστάκια του και παίζει το κουπί...
Αν ασημίζει η όψη μου... κι αχνίζουν τα μαλλιά μου
κι αν είναι μουχρωτή η στολή... ο... η ψυχή μου...,
την παιδική έχει στολή... τριανταφυλιά, φιογκάτη...

Παντιέρα πλουμιστή..., παιζογελούν οι θύμησές μου απόψε.
Με πήγαν με σεργιάνισαν στις λίμνης το Νησί...
Μπιρμπιλιά... ζαχαρομπίρμπιλα... κοκώνες... και σφυρίχτρες
στο κατηφένιο μου τσαντί, κρατώ με περηφάνεια...

Ο καϊκατοής χτυπάει κουπί και γαργαλιέται η Λίμνη
κι αφροστολίζεται η αυλακιά και πιτσιλάει δροσούλες
κι απλώνω εγώ το χέρι μου, χτενίζω τον αφρό της
και σκάω γέλια, αμάζωχτα και λιανοτραγουδάω:
—Ε! για μόλα, ε... για λέσα... φύσηξε βοριά...
να φουσκώσει το πανί μας... Όνειρο... η θραδιά...

ΔΕΣΠΩ ΚΑΡΒΕΛΗ

Τὸ 1970. Ἰστερα ἀπὸ 40 χρόνια, πήγαμε με τὸ Σταύρο, τὸν ἀν-
τρα μου στὸ Μῶλο. Ἰπιαμε καφέ κι ἐγὼ γλύστησα στὸ 1980 καὶ πή-
γα στὸ Νησί με τὸν «Κόκκινος»!! Ωραῖος τύπος, κοκκινολιόγυλος, γε-
λαστής, πρόσχαρος, που εἶχε ἓνα δραματικὸ τέλος. Ἀναποδογυρίστηκε ἡ
θάρρα του καὶ πνίγηκε μαζί με τὸ παιδί του! κι ἄλλους εφτά - οχτώ...

Δ. Κ.

ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

* ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΑ Ι. ΜΕΛΑ

Κάποτε κάπου έγραψα:

«Δέν υπάρχει πιό υπέροχη αγάπη από την αγάπη του ανθρώπου για την Πατρίδα του. 'Ο έρωτας αυτός για τους πολλούς είναι κάτι τὸ ἀκατανίκητο. Γι' αὐτὸ κι' ἡ νοσταλγία είναι βαρεια ἄρρώστεια.

Νοσταλγός κι' ἐγώ, σκέπτομαι, μακρὰ από την Ἡπειρο τὰ χρόνια πὸν πέρασα κοντά της. Κι' ἀναλογίζομαι. Κι' ἀναρωτιέμαι τὸ τί μπορῶ νὰ κάνω γι' αὐτήν.

Κι' ὅπως στοχάζομαι τὴν ὥρα πὸν μὲ τυραννοῦν αὐτὲς οἱ σκέψεις, βρίσκω πὸς λείπουν πολλὰ νὰ γραφοῦν γι' αὐτὸν τὸν τόπο. Γι' αὐτὸν τὸν τόπο πὸν ἔχει τόσα νὰ μᾶς πεί ἀπὸ τὴ μακραίωνη ἱστορία του κι' ἀπὸ τὴν πολυτάραχη πορεία τῆς ζωῆς του.

Καθ' ἓνας λοιπὸν Ἡπειρώτης ἔχει ὑποχρέωσι νὰ γράψῃ ὅ,τι μπορεῖ, ὅ,τι ξέρει κι' ἀκόμα ὅ,τι θρεῖ...».

Καὶ κάπου ἄλλοῦ:

«Νέος ἔφυγα ἀπὸ τὴν πατρίδα

μου. Χρόνια τώρα μὲ φιλοξενεῖ ἡ Ἀθήνα. Ἡ Ἀκρόπολις κι' ὀλόκληρη ἡ Ἀττικὴ βρῆκαν τόπο στὴν καρδιά μου, κι' αγάπησα αὐτὴ τὴ χώρα. Ἡ σκέψις μου ὅμως φτερουγίζει μακρὰ στὰ Ἡπειρωτικὰ θουνὰ καὶ σὰν Ἡπειρώτης γνήσιος τίποτε δὲν μπόρεσε νὰ σμικρύνει τὴν αγάπη μου γιὰ τὴν Πατρίδα. Τὴ δικὴ μου Πατρίδα, τὰ Γιάννινα...».

Τὰ παραπάνω δικαιολογοῦν λίγες μνήμες παιδιάστικες, λίγες θύμησες τῆς νιότης.

Ἔτσι τώρα στὸ γέρμα τῆς ζωῆς μᾶς ἔρχονται σκέψεις νοσταλγικὲς καὶ βλέπουμε τὰ ὄμορφα, τὰ παινεμένα Γιάννινα νᾶχουν κάποια δική τους ἰδιαίτερη λάμψη. Είναι τὰ Γιάννινα τὰ χλιοτραγουδισμένα μὲ τοὺς γύρω καταπράσινους λόφους καὶ τίς χιονισμένες πανύψηλες βουνοκορφές, πὸν κλείνουν στὰ ριζά τους τὴν παραμυθένια λίμνη, ὅπου ξεφυτρώνει τὸ καταπράσινο ἱστορικό νησί της μὲ τὰ κάτασπρα σπι-

τια και τις βυζαντινές του εκκλησίες. Είναι ή λίμνη που σεργιανούσε ό Άλῆς με τῆ Βασιλική και εἶναι ή ἴδια ή λίμνη που ἔφαγε τις δεκαεφτά με τὴν Κυρά - Φροσύνη. Τοπίο ἀνυπέβλητο, τοπίο μαγευτικό. Με συνεπαίρνει αὐτή ή φύση πότε ἡρεμη και πότε ἄγρια με τούς ἀγέρηδες, τ' ἀστραπόβροντα και τις νεροσυρμές της.

Κάπου ἐκεῖ κοντά στη Ζωσιμαία στεκόταν ὀλόρθο τὸ σπίτι μου κτισμένο στις 7 Ἰουλίου 1847. Τὰ παλιότερα σπίτια τῶν προγόνων μου ὅπου τώρα ή ὁδὸς Παύλου Μελά, και στα χρόνια τῆς σκλαβιάς τὸ Σερράϊ Μαχαλά, τὰ εἶχαν δημεύσει οἱ Τοῦρκοι στα χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως. Τώρα τὸ σπίτι μου δὲν ὑπάρχει πιά. Πρὶν δέκα χρόνια τὸ ἀντικατέστησε κάτι μοντέρνο γεμάτο ἀσχήμια. "Ἀπειρες εἶναι οἱ θύμησες ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτό. Στὸν ἀπλόχωρο κῆπο σκάβαμε και παίζαμε τὰ πέντε ἀδέρφια κι' ἄλλοι ἀπὸ τὴ γειτονιά. Κότες μπόλικες και περιστέρια, σκυλιά τοῦ κυνηγιοῦ και γάτες ὅλα ἔδιναν ἕναν ἀέρα σὰν ἀπὸ χωριό. Οἱ εὐρύχωρες κάμαρες μᾶς κρατοῦσαν τις χειμωνιάτικες νύχτες ἄλλες με τζάκι, ἄλλες με σόμπες κι' οἱ περισσότερες χωρὶς ζεστασιά κρύες κάτω τοῦ μηδενός. Τις βροχερές μέρες, που δὲν ἦταν και λίγες περνοῦσε ὀρμητικὰ τὸ νερὸ στὸ καλντερίμι τοῦ δρόμου (στη σημερινή ὁδὸ Δαγκλῆ) με βουητὸ σὰν πραγματικὸ ποτάμι. Ἡ διασκέδασή μας ἦταν νὰ ρίχνουμε χάρτινα βαρκάκια, ἰκὶ' ὅταν κανένας χριστιανὸς ἤθελε νὰ περάσει τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμι καλόβολα

βάζαμε μιὰ σκάλα, που ἔκανε γιὰ γεφύρι.

Κι ἦταν κοντὰ τὸ νηπιαγωγεῖο μου, στὸ πίσω μέρος τοῦ Ἐλισαβέτιου Παρθεναγωγείου. Δὲν μπορῶ νὰ ξεχάσω τὴ γλυκειὰ μορφή τῆς πάντα χαρούμενης και χαμογελαστῆς κυρίας Ἀθηνᾶς, που με ὑπεραγαποῦσε και που ἀργότερα παντρεύτηκε τὸν γνωστὸ στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς δημοσιογράφο και ποιητὴ Γ. Χατζῆ - Πελλερέν, που ὁ γυιὸς του ὁ Δημήτρης Χατζῆς τιμᾶει σήμερα τὸ Ἡπειρωτικὸ ὄνομα με τὰ γραψίματά του. Θυμοῦμαι τις χαρές τῶν παιδιῶν ἀνεβοκατεβαίνοντας τ' ἀμφιθεατρικὰ σκαλοπάτια τοῦ Νηπιαγωγείου. Θυμοῦμαι τούς συνεμιλήκους μου τὸν ἀείμνηστο τώρα Ὀρέστη Αὐδῆ και τὸν Χασκίδη, που ἄφησε τὴ στερνή του πνοή στα θάθη τῆς Μ. Ἀσίας.

Παρὰ δίπλα ή παλιά Καπλάνειος Σχολή ή ἴδια, ὅπως ἦταν στα χρόνια τοῦ Ψαλῖδα, ὅπου εἶχαν φοιτήσει ὁ προπάππος μου, ὁ πάππος μου, ὁ πατέρας μου και ὁ ἴδιος. Τέσσαρες γενιές ή μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη. Εἶναι σήμερα κατοικία τοῦ φίλου μου Κ. Κατσαούνη. Ἐκεῖ πρωτογνώρισα τὸ φίλο μου Κώστα Γ. Λάππα στὴν Γ' Δημοτικοῦ γιὰ νὰ τελειώσουμε μαζί τὴ Ζωσιμαία κι' ἐκεῖνος ἔπειτα νὰ φύγει γιὰ τὸ Παρίσι και μετὰ στὴν Ἀργεντινὴ (Μπουένος Ἀῦρες) ὅπου με τὸν ἀδελφὸ του Βασίλη ἔφθασαν πολὺ ψηλά. Οὔτε αὐτοὶ ὑπάρχουν τώρα. Θύμησες πολλὲς ἀσχημες και καλές. Ξύλο ἔπεφτε στους μαθητές. Προσωπικά δὲν τὸ ὑπέστην. "Ὁμως ὁ συμμαθητῆς μου στὴν Γ' Δημοτικοῦ

Παπαδόπουλος ἀργότερα αὐτοκινητιστῆς κι' ἄλλη μέρα ὁ Τετσήτης πού φοροῦσε κάπια γιὰ νὰ πηγαίνοέρχεται στοῦ νησί, ξυλοφορτώθηκαν γιὰ καλὰ ἀπὸ τὸ δάσκαλο. Ἦταν τὰ κατάλοιπα τῆς σκλαβιάς ἢ καλλίτερα ἢ νοοτροπία τῆς ἐποχῆς. Πῶς ἄλλαξαν οἱ καιροί. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εὐτυχῶς. Τότε ὅμως ὑπῆρχε ὁ σεβασμὸς στοὺς μεγαλύτερους, πού δύσκολα θρῖσκεται στίς μέρες μας.

Ἦντας στοῦ δημοτικὸ σταῦ διαλείμματα τῆς Δευτέρας συζητοῦσαν διάφοροι γιὰ τὸν πετροπόλεμο τῆς προηγούμενης τῆς Κυριακῆς. Στοὺς γύρω λόφους τῆς πόλεως, σχεδὸν κάθε Κυριακῆ, μαζεύονταν ὁμάδες ἀπὸ Ἑλληνόπουλα κι' ἄλλες ἀπὸ Τουρκόπουλα. Τότε ἄρχιζε ὁ πετροπόλεμος ἀκόμα καὶ μὲ σφεντόνες. Στὴν ἐπικίνδυνη αὐτὴ διαμάχη οἱ γονεῖς μας δὲν μᾶς ἐπέτρεπαν καὶ τὰ θυμοῦμαι μόνον μιλώνοντας τα. Ἦταν πάντως ἢ κουθέντα κάθε Δευτέρας καὶ θυμοῦμαι ἕναν συμμαθητὴ μου παλληκαρᾶ, ἀρκετὰ μεγαλύτερό μου, τὸν Κατσάνο, πού ἦταν ἀπὸ τὴ συνοικία «Λούτσα», ἐκθέτοντας τίς παλληκαριές του καὶ πῶς νίκησαν οἱ δικοί μας τὰ Τουρκόπουλα. Στὸ ἴδιο θέμα μιλοῦσαν κι' ἄλλοι. Ἦταν κι' αὐτὸ ξέσπασμα τοῦ ἀδικημένου τοῦ δούλου ἐνάντια στ' ἀφεντικά, πού προερχόταν ἀπὸ τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε Ρωμιοῦ, πού ἤθελε ἔτσι νὰ δείξει τὸν ἀνυπότακτο χαρακτῆρα του. Ἦταν τὸ μῖσος πού ἐκδηλώθηκε πλατιά σ' ὅλα τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ κράτησε γερὰ τὸ μένος γιὰ τὴ λευτεριά.

Ὁ ἴδιος πετροπόλεμος γινόταν καὶ σταῦ παλιότερα χρόνια. Νὰ τί γράφει κι' ὁ Ι. Κ. Κουτσαλέξης τὸ 1882 στοῦ βιβλιαράκι του «Διαφέροντα...» σελ. 49:

«...» Ἄς μνημονεύσωμεν κατ' ἐξαίρεσιν δύο ὀνομάτων παλληκαρῶν (ἡρώων) τοῦ πετροπολέμου, τοῦ ἐκάστοτε ἀνανεουμένου τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κατὰ τῶν Τούρκων, τοῦ Χαράχα καὶ Χαρακαλέντζη, ὅπως πληροφορηθῆ ὁ κόσμος ὅτι ἐν Ἰωαννίνοις οὐδέποτε ἔλειπεν ἢ ἀνδρία πλὴν ὑπάρχει καὶ τώρα, ἢ ἐσθέσθη εἰς τὰ στήθη ἢ φλόξ τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τῶν πιεζόντων τοὺς λαοὺς;...».

Ὁ Ι. Κ. Κουτσαλέξης εἶχε γεννηθεῖ σταῦ Γιάννινα τὸ 1809, ὥστε αὐτὰ πού διηγεῖται εἶναι σχεδὸν πρὶν ἀπὸ 170 χρόνια.

Στὴ Ζωσιμαία πιά στὴν πρώτη τοῦ Ἑλληνικοῦ (σήμερα πέμπτη δημοτικοῦ) ἀρχίζαμε καὶ Τούρκικα. Ἐνας ἀξιοσέβαστος δάσκαλος ἦταν ὁ Πολυχρονιάδης, πεθερὸς τοῦ καθηγητοῦ στὴ Ζωσιμαία σταῦ θρησκευτικά, τοῦ Εὐαγγελίδη, πού ἀφοῦ πέθανε ἢ γυναίκα του ἀνῆλθε στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο Ἀλεξανδρείας. Τὸν θυμοῦμαι πρὶν ἱερωθεῖ σὰν θαυμάσιο ἱεροκήρυκα μὲ τὴν εὐγλωττία του καὶ τὴν ἐπιβλητικὴ του μορφή. Θυμοῦμαι ἀκόμα πού εἶχε ἀλληλογραφία μὲ τὸν πατέρα μου.

Στὸ τέλος τῆς ἄλλης χρονιάς ἄρχισε ὁ πόλεμος (5.10.1912) καὶ σὲ λίγες μέρες ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα πού μετατράπηκαν σὲ τούρκικα νοσοκομεῖα. Ἔτσι χάθηκε καὶ ἡ σχολικὴ χρονιά. Οἱ Ἕλληνες ἔσφιγγαν

τόν κλοιὸ κι οἱ πολιορκημένοι κά-
τοικοι ἄρχισαν νά πεινοῦν. Βλέπα-
με τοὺς Τούρκους στρατιῶτες νά
ψωμοζητοῦν. Οἱ Τούρκοι γιὰ νά
τρομοκρατήσουν τὸν πληθυσμὸ κρε-
μοῦσαν πατριῶτες ἀπὸ τὰ δέντρα
τῆς πόλεως καὶ ἔτυχε νά ἰδῶ αὐτὰ
τὰ μακάθρια θεάματα. Παρ' ὅλα
αὐτὰ οἱ Γιαννιωῆτες μικροὶ καὶ με-
γάλοι δὲν τόριχναν κάτω. "Ἐτσι καὶ
ὁ ἴδιος μὲ συνομηλίκους μου ἀνε-
θαίναμε στοὺς γύρω λόφους τῆς
πόλεως γιὰ ν' ἀκούσουμε τὸ ντου-
φεκίδι καὶ νά δοῦμε τὶς λάμπειες
τῶν κανονιῶν τοῦ Μπιζανιοῦ καὶ
τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Αὐτὸ μᾶς ἔδι-
νε κουράγιο πὼς πλησίαζε ἡ μέρα
τῆς λευτεριᾶς.

Καὶ δὲν ἄργησε νά ἔρθει. Ἦταν
ἡ 21 Φεβρουαρίου, ὅταν τὸ προη-
γούμενο βράδυ γέμισε Τούρκους τὸ
σπίτι μας. Πάντοτε φιλόξενοι καὶ
καλοπροαίρετοι οἱ Γιαννιωῆτες δέ-
χτηκαν τοὺς Τούρκους γιὰ νά προ-
φυλαχθοῦν. Τὴν ἄλλη ὁμοῦς μέρα,
τὴν 21 Φεβρουαρίου σὰν κατάλα-
βαν πὼς δὲν ἐπικρατοῦσε πνεῦμα
ἐκδικήσεως γύρισαν στὰ σπίτια
τους καὶ ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ ἀ-
ξιωματικούς καὶ στρατιῶτες "Ελ-
ληνες, τοὺς ἐλευθερωτές. Στὸ βι-
βλίό μου «Σελίδες τῆς Ἠπείρου»
γράφω κάμποσες ἀναμνήσεις στὶς
σελ. 97—105. Λιγότερα γράφω στὸ
βιβλίό μου «Μιά οἰκογένεια — Μιά
ἱστορία» στὶς σελ. 585—591.

"Όταν εἶσαι παιδί ὅλα σοῦ φαί-
νονται σπουδαῖα καὶ τρανά. "Ἄς ἀ-
ναφέρω ἔτσι κάμποσα, γιὰτὶ δὲν θέ-
λω νά ὑποτιμήσω τὶς διάφορες ἐκ-
δηλώσεις, ποὺ πολλὲς φορές ἦταν
καὶ θεαματικές.

"Ἄν καὶ ἡ γειτονιά μου ἦταν ἐ-
νορία τοῦ Ἀρχιμανδρείου ἐκκλη-
σιαζόμεστε ὁμοῦς στὸν "Ἄγιο Νι-
κόλαο τῆς Ἀγορᾶς σὰν πιὸ κοντά.
"Ἐτσι τὴν ἡμέρα τοῦ Ἀγίου Νικο-
λάου γίνονταν μεγάλες φιέστες,
γιὰτὶ γιόρταζε κι ὁ Νικόλαος Β'
τῆς Ρωσίας, ποὺ σὲ λίγα χρόνια τοῦ
ἔμελλε νά τουφεκιθεῖ μ' ὅλη του
τὴν οἰκογένεια. "Όλοι οἱ Πρόξενοι
προσέρχονταν γιὰ τὴ δοξολογία μὲ
τὰ λουστραρισμένα ἀμάξια τους
καὶ τὶς χρωματιστὲς στολὲς τους
μὲ φτερά στὰ καπέλλα καὶ μὲ τοὺς
καβάσιδες ἀνεθασμένους δίπλα
στὸν ἀμαξᾶ. Τοὺς προξένους συνό-
δευαν καὶ οἱ διερμηνεῖς τους κι αὐ-
τοὶ μὲ λαμπερὲς στολὲς, ὅπως ὁ
Δημ. Λαζαρίδης, ὁ Γιάννης Λάπας,
ὁ Τζωαννόπουλος (DE—SANTO).

Αὐτὰ τὰ φανταχτερὰ ἐντυπωσία-
ζαν τοὺς πιτσιρικούς.

Στὸ Μπαϊράμι τῶν Τούρκων γί-
νονταν οἱ Ντουναμάδες, δηλ., διά-
φορα σημεῖα τῆς πόλεως στολίζον-
ταν, φκιαχνοντάς ἱκριώματα, στὰ
ὁποῖα κρεμοῦσαν τὶς κόκκινες ση-
μαῖες καὶ χρωματιστὰ φανάρια. Ἀ-
κόμα πηγαίναμε τὰ βράδια, ἂν καὶ
μικροί, σὲ σπίτια γνωστὰ Τούρκι-
κα σὰν τοῦ Κιανῆ-Μπέη καὶ ἄλλα,
ὅπου μᾶς πρόσφεραν τσορβᾶ ἀνά-
μεσα σὲ ἄλλα ἐδέσματα.

Ἐντυπωσιακὸ ἦταν τὸ καρναβά-
λι. Ἰδιαιτέρα τὴν τελευταία Κυρια-
κὴ τῶν ἀπόκρεω μαζεῦονταν ὅλα
τὰ Γιάννινα στὰ μνήματα (παλιὰ
ἑθραϊκὰ μνήματα) ὅπου ὑπῆρχαν
ἀκόμα οἱ πλάκες καὶ ὅπου σήμερα
τὸ Β' Γυμνάσιο. Ἐκεῖ θὰ βλέπαμε
«προσωπίδες». Ἐκεῖ οἱ φουστανε-
λάδες χόρευαν τὸ γαϊτανάκι, κά-

πως ἀπαγορευμένο, γιατί θύμιζε κυανόλευκο μέ τις γαλανόλευκες κορδέλλες του. Ἐκεῖ οἱ ζουρνάδες τὰ κλαρίνα, τὰ ἄργαλα καὶ τὰ βιολιά ἔδιναν ἰδιαίτερο χρώμα καὶ ἀναθε γερὸ ξεφάντωμα καὶ γλέντι μέχρι βαθειὰ νύχτα. Ἦταν ἡ γιορτὴ τῶν Χριστιανῶν μέ τοὺς μπαντίδους κι οἱ Τοῦρκοι τσιμουδιά. Αὐτὴ τὴ μέρα τῆς ἀποκριᾶς συχνάζαμε ὄλημερις στὸ σπίτι τῶν παππούδων μας, στοῦ Χαρισιάδη, πού ἦταν δίπλα στὰ μνήματα.

Στὸ πανηγύρι, στὸν Ἀγιάννη τῆς Μπουνίλας ὄλα τ' ἀμάξια ἦταν ἐπιστρατευμένα καὶ πηγαينوέρχονταν νὰ μεταφέρουν κοσμάκη. Ὅλα τὰ τραπεζάκια γεμάτα παιχνίδια καὶ ζαχαρωτά. Δὲν ἔλειπε καὶ τὸ «κίτσιρ» κι' ἦταν πραγματικὸ πανδαιμόνιο, ξεφωνίζοντας οἱ διάφοροι τὸ ἐμπόρευμά τους.

Οἱ Χριστιανοὶ εἶχαν τὸν δικό τους περίπατο. Ἔτσι τις Κυριακὲς καὶ τις ἡλιόλουστες μέρες γέμιζαν ἀπὸ κόσμο τὰ καφενεῖα τοῦ Μελέτ-Μπαχτσέ καὶ τοῦ Βαρδάκου, πού ἀργότερα προστέθηκαν ἡ Καλλιθέα καὶ οἱ Ἀμπελόκηποι τοῦ Σάρρα. Σ' ὄλα αὐτὰ σερβίριζαν λουκούμια, μανταλαμάρια καὶ μπύρα SPATIEN. Στὸν Βαρδάκα ἦταν καὶ τὸ κιόσκι τοῦ Ὁσμάν - Πασσᾶ καὶ ἔπαιζε ἐκεῖ ἡ Τούρκικη μπάντα. Ἐπάνω στὸ δρόμο ἔξω ἀπὸ τὸ Μελέτ-Μπαχτσέ ὑπῆρχε ἕνας τεράστιος παλιὸς πλάτανος, πού ὁ ὑποφαινόμενος ρωτοῦσα μιὰ μέρα τὴ μάνα μου ἂν ὁ πλάτανος ἔγινε ἀπὸ σπόρο ἢ ἀπὸ βλαστάρι. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τὴν εἶχα φέρει σὲ ἀμηχανία γιὰ τὴν ἀπάντηση.

Ἄπ' ὄλους τοὺς τότε γιατροὺς θυμοῦμαι τὸν Γ. Φούντη, ξάδερφό μου, νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἄρρώστους του μ' ἕνα ὠραῖο κλειστὸ μαῦρο ἀμάξι, τυλιγμένος σὲ μιὰ ὠραία γούνα, πού τὸ κάτασπρο ἄλλογο ὀδηγοῦσε ἕνας λεβέντης ἀμαξᾶς. Σ' αὐτὸ δὲν ὑστεροῦσε κι ὁ γιατρὸς Νισὴμ Λεβῆ.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ ἀμάξια, θυμοῦμαι τὸν Μουσταφᾶ-Πασσᾶ τὸ μεγαλοκτηματία τῆς ἐποχῆς, νὰ κάνει βίζιτες μέ τέθριππο καὶ πότε πότε μέ ἀμάξι μέ ἔξι ἄλλογα σὰν νὰ ἔσερνε κανόνι. Θυμᾶμαι ἀκόμα τὴν ἐπίσκεψή του ἕνα πρωῖνὸ στὸ σπίτι μου ρωτώντας τὴν Κυρᾶ-Μάνα μου.

—«Κυρᾶ - Λένκω ἔχεις κεφτέδες γιὰ νὰ καθήσω;»

Ἡ γιαγιά μου πέθανε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1915.

Ἦταν γνωστὸ τὸ ἀμπέλι τοῦ Μελά, μέ τὸ καλὸ νερό, μόλις κατηφόριζες τὴν Προσκύνηση, πού πήγαινε ὁ δρόμος ἴσια γιὰ τὴ Τζέλοβα καὶ ὅπου σήμερα τὸ Νοσοκομεῖο. Γιὰ νὰ τὸ φθάσεις ἐκεῖνα τὰ χρόνια περνοῦσες ἀπὸ μονοπάτι. Κάναμε τὸ δρόμο καὶ μέ ποδήλατο μέ τὸν ἀδερφό μου, κι' ἦταν ὄλα τ' ἀμπέλια στὴ σειρά. Τοῦ πατέρα μου τὸ τελευταῖο. Εἶχαμε ἕνα ὠραῖο μικρὸ σπιτάκι ἀπ' ὅπου θυμοῦμαι πὼς εἶδαμε νὰ μπαίνουν οἱ Ἴταλοὶ τὸ τέλος Μαΐου τοῦ 1917 μέ τὸν Ντέλι-Πόντε τὸν Ἴταλὸ Συνταγματάρχη. Ἦταν ἡ μέρα πού ὄλοι οἱ Ρωμιοὶ ἔμειναν κλεισμένοι στὰ σπίτια τους καὶ στὴν τότε πλατεία κάτω ἀπὸ τὸ ρολόγι τοὺς εἶχαν ὑποδεχθεῖ μόνον κάμποσοι Ἑβραῖοι. Ἦταν μέρες ἄσχημες γιὰ τὴν πα-

τρίδα μας και ξεφορτωθήκαμε τους συμπατριώτες του Αϊμίλιου - Παύλου όταν τα κατάφερε ο Βενιζέλος αφού παράμειναν τρείς μήνες.

Ήταν τα χρόνια που ξενύχτηδες, με τενόρο τον Κώστα Σπέγγο, τον αξέχαστο αυτό φίλο, περνούσαν τα ξημερώματα στις γειτονιές και μās ξυπνούσαν με τις ωραίες τους καντάδες.

Κάποτε με μιὰ συντροφιά ο ίδιος με τις αδελφές μου, τις τρείς αδελφές Ζέπη, έγγονές του Ζωΐδη και θυγατέρες του Γάλλου Προξένου CL. Ζέπη, την Ζαφέτ αργότερα κυρία Μεσαρές και τον Βασίλη Λάππα το γιατρό με τις αδελφές του ανεβήκαμε στους Λυγκιάδες και απολαύσαμε από ψηλά την κάτω θαυμάσια φύση. Ζούσε τότε ο γέρο - Μαράφας, κιάλας 130 χρόνων και μās διηγόταν πώς θυμόταν τον Άλη - Πασσά. Σχεδόν τυφλός στο άπλοϊκό του σπίτι και κρατώντας τον ὄρθιο τον είχαμε φωτογραφίσει στην είσοδο του σπιτιού του. Κάμποσο καιρό πριν είχε κατεβεί στα Γιάννινα στο Συμβολαιογράφο Λιάσκο να κάνει τη διαθήκη του στο γυιό του, που είχε περάσει τα ὄγδοντα. Ὁ γυιός του του είχε πιά αφήσει χρόνους και ήταν σχεδόν κατάμονος. Ζήτησε τότε από τον Λάππα να τον ξεετάσει και επίμονα τον παρακαλούσε να του δεί πώς πήγαινε ή καρδιά του και γι' αυτό κτύπησε μιὰ γερή γροθιά στο σαιβιδένιο πάτωμα. Μιὰ τέτοια ιδιοσυ-

στασία δύσκολα να βρεθεί.

Ὁ θεῖος μου ο Γιώργος αδελφός του πατέρα μου ήταν γνωστός σαν πρώτος κυνηγός. Κ' ήταν μπόλικο το κυνήγι τότε και στα γύρω της πόλεως για πέρδικες και ὀρτύκια, ανάλογα την εποχή, αλλά και για πάπιες και φαλαρίδες που ξημεροβραδιάζονταν στη Λαψίστα και γίνονταν κάθε Κυριακή το χειμώνα το κλείσμα στη λίμνη. Ντουφεκίδι ατέλειωτο σωστός πόλεμος. Ἄλλά κι' ο Δαγκλῆς ο στρατηγός δεν ὑστερούσε σε δεινότητα και πολλές φορές πήγαιναν μαζί κυνήγι. Με πήραν κάποτε μαζί τους. Το αυτοκίνητο ήταν μιὰ FORD της εποχής, πολύ ψηλό άμάξι. Τότε τα ζῶα και τα σκυλιά ήταν άσυνήθιστα σε τέτοιου είδους μηχανές κι ένα μαντρόσκυλο άρχισε να μās γαυγίζει. Σε μιὰ στιγμή μās ξεπέρασε και βρεθήκαμε από πάνω του. Ήταν σίγουρο πώς το είχαμε σκοτώσει και γυρίσαμε να δοῦμε, εκείνο όμως με μιὰ τούμπα άρχισε πάλι να τρέχει πίσω μας. Και παρακάτω, γιατί πηγαίναμε προς το Λυκόστομο συναντήσαμε ένα γαΐδαρο φορτωμένο με αυγά και διάφορες πραγμάτειες, πηγαίνοντας με τ' άφεντικό του στα Γιάννινα. Ήταν άδύνατο να συγκρατηθεί ο γαΐδαρος άν και τον τραβοῦσαν από το καπίστρι κι από την ουρά. Ὁλη ή πραγμάτεια βρέθηκε στο χῶμα και με μιὰ ωραία ὀμελέττα. Σήμερα πολιτίστηκαν και τα γαΐδούρια.

(Συνέχεια στο έπόμενο)

Πῶς τὰ ναπολιόνια ἔγιναν κάρβουνα

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ

Στὸ χωριό μου, τὴν πανέμορφη Πόβλα, θυμάμαι στὰ πολὺ μικρά μου χρόνια — 1917 — ἔγινε τὸ ἐξῆς περιστατικό: Ὁ γείτονάς μας ὁ Τσίτο Κολιός, Θιὸς χωρέσ' τὴν ψυχούλα του, ἦτανε καλαντζῆς καὶ δούλευε τὴν καλαντζίδικη τέχνη στὰ χωριά τοῦ Καρπενησιοῦ. Ὅπως ὅλοι σχεδὸν οἱ καλαντζῆδες, ἔτσι κι' αὐτὸς πηγαινοέρχονταν δυὸ φορές τὸ χρόνο. Μιὰ χρονιά ἀπὸ τίς χρονιές κάπως θρέθηκε μπόσκος καὶ ξόδεψε τὰ χρήματα πὺ εἶχε ξεχωρισμένα γιὰ τὸν ματαγουρισμὸ του στὴν ξενητιά. Ἐκατσε καὶ συλλογίζονταν γιὰ νὰ βρεῖ τρόπο νὰ οἰκονομήσει τὰ ἔξοδα.

Συλλογίζονταν ἔτσι, συλλογίζονταν κι' ἄλλοιῶς καὶ τρόπο δὲν εὔρισκε. Ὅποια θύρα νὰ χτυποῦσε, ἄσε πὺ δὲν εἶχαν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ νᾶχαν ποιὸς θὰ τοῦ ἔδινε ἀπ' αὐτὰ πὺ δὲν ἔφταναν γιὰ νὰ πάρουνε μιὰ μπουκλα λάδι;

Βγῆκε στὸ παραθύρι κι' ἔκρινε τῆς μάνας μου, πὺ τὴν εἶχε πρώτη ξαδέρφη:

— ὦ Βασίλω! ὦ Βασίλω!

— Ὅρσε, τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ μάνα μου.

— Ἐλα τσεδῶ στὸ παραθύρι κάτι νὰ σοῦ πῶ.

Κατέβηκε τὴ σκάλα, ἡ μάνα μου, κι' ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ της πήγαμαν κοντὰ στὸ παραθύρι καὶ τῆς εἶπε μὲ φωνή, πὺ δὲν ἀκούγονταν πολὺ :

— Ἐχεις νὰ μοῦ δώκεις ἕνα κοσπεντάρικο γιὰτὶ δὲν μὲ σώνουν τὰ ἔξοδα; Καὶ θὰ στὰ στείλω, τῆς ματάειπε .

— Μακάρι νᾶχα μωρ' ἀδερφοῦλη μου. Δὲν ἔχω ἡ μαύρη πὺ νὰ μὲ θαρέσει ὁ γουργός. Ἐχω ἕνα σακκὶ καλαμπόκι. Ἐλα πάρτο καὶ δός το στὸ μαγαζιάτορα γιὰ νὰ σοῦ δώκει παράδες. Καὶ μεθαῦριο στὸ μπερεκιέτι μοῦ τὸ δίνει πάλι ἡ Τσίταινα.

— Ἄστο μὴ τὸ μαλάζεις τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν σου; τῆς ἀπολογήθηκε ὁ Τσίτος, ὁ ξάδερφός της κι' ἔκλεισε τὸ παραθύρι του.

Τὴν ἴδια ὥρα μπῆκε στὸ σπίτι ζαλωμένη ἡ Τσίταινα μὲ τὴ θαρέλα μὲ τὸ νερό, πὺ εἶχε πάει στὸ πέρα πούσι νὰ τὴ γιομήσει.

— Βάλε νερὸ στὸ μαστραπά, καὶ γιόμισέ τον γιὰ νὰ πῶ κρύγιο νερὸ νὰ φχαριστηθῶ. Καὶ ἔλα κάτσε νὰ σοῦ πῶ, τῆς εἶπε ὁ Τσίτος.

— Τί νὰ κάτσω; Πὺ νὰ μοῦ κάτσει ἡ φούρκα. Γιὰ κάτσιμο εἶμαι; Πὺ ὅλα τᾶχω στὴ μέση στὸ σιάδι. Ὅτι ἔχεις νὰ μοῦ πεῖς πὲς μου. Σ' ἀκούγω κι' ὀρθή. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Τσίταινα καὶ πῆγε κι' ἔκατσε σ' ἕνα σκαμνί, σὰν νὰ κάθουνταν ἀπάνω στὰ λανάρια.

— Τί νὰ σοῦ πῶ ὦρ' γυναίκα; Δὲν θγαίνω στὰ ἔξοδα γιὰ νὰ γυρίσω στὴν ξενητιά. Λέω μὴ σοῦ ἀπόμεινε κάνα ναπολιόνι, καὶ στὸ ματαδίνω,

ὅταν ἔρθω.

—“Ὅ,τι μώδωκες, Τσίτο μου, τὰ χάλασα στὸ Φιλιάτι, καὶ πῆρα καλαμπόκι καὶ λάδι γιὰ τὰ φασούλια, γιὰ νὰ μὴ τὰ τρῶνε οἱ κοπέλες ἀνάρτηγα.

Αὐτὰ τοῦ εἶπε ἡ Τσίταινα καὶ γύρισε ἀπότομα τὰ μάτια τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνισμα σὰν νὰ ζήτηγε σχώρεση. Ὁ Τσίτος μπήκε στὸ νόημα καὶ κατάλαβε, πὼς ἡ μπάμπω του δὲν τοῦ ἔλεγε τὴν ἀλήθεια καὶ σωπάσε.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Τσίταινα ἀφειγγα ξεκίνησε μὲ τὴ γομάρα τῆς γιὰ νὰ πάει στὸν λόγγο νὰ φέρει ξύλα. Ὁ Τσίτος βρῆκε εὐκαιρία νὰ χαλέψει στὶς καρσέλες καὶ στὰ καναβέτια μὴπως βρεῖ κρυμμένο κάνα ναπολιόνι. Κόπος ἄδικος. Οὔτε ἓνα γρόσι δὲ βρῆκε, πού λέει ὁ λόγος. Καὶ σκασμένος ἀπὸ τὸ κακό του, δίχως νὰ τὸ θέλει, πῆγαν τὰ μάτια του πρὸς τὸ Κόνισμα, καὶ εἶπε ἀπὸ μέσα του:

—Μωρέ, δὲν τηράω καὶ στὸ Κόνισμα; Τί ἔχω νὰ χάσω;

Καὶ πῆγε καὶ τήραξε. Καὶ βρῆκε πίσω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ “Αἰ-Νικόλα ἓνα μπάλωμα κουμποδεμένο, καὶ εἶπε ἀπὸ μέσα του: Θυμιάμα θάχει. Κι’ ἀπὸ περιέργεια τὸ πῆρε στὸ χέρι του καὶ εἶπε:

—Μωρέ τοῦτο εἶναι βαρὺ σὰν τὸ μολύβι καὶ τὸ ἀνοιξε. Καὶ τί νὰ ἴδει; Πέντε κοσόφραγκα = ναπολιόνια. Ἦτανε αὐτὰ, πού κατὰ καιροὺς τῆς ἔδινε, καὶ τῆς ἔλεγε:

—Τρύπωσέ τα κάπου. Εἶναι γιὰ

ὥρα ἀνάγκης τοῦ σπιτιοῦ.

Τὰ πῆρε καὶ τάβαλε στὸ πουγκί του. Καὶ διάλεξε ἀπὸ τὴ στάχτη τοῦ τζακιοῦ πέντε κάρβουνα μικρὰ καὶ τὰ ἔδεσε στὸ ἴδιο μπάλωμα πού ἦτανε δεμένα τὰ ναπολιόνια καὶ πῆγε στὸ Κόνισμα καὶ τάβαλε στὴν ἴδια θέση πού τὸ βρῆκε. Ἐκεῖ ἀκριβῶς πού τὰ εἶχε βάλει ἡ μπάμπω του ἡ Τσίταινα.

Τὴν ἄλλη μέρα πού ἔκατσαν νὰ γιοματίσουνε, εἶπε ὁ Τσίτος τῆς Τσίταινας:

—Γιὰ κοίταξε στὶς καρσέλες καὶ στὰ καναβέτια μὴ ἀλησμόνησες κάνα ναπολιόνι γιὰ τὰ ξεοδα. Μεθαύριο τὴ Δευτέρα φεύγω γιὰ τὸ Καρπενήσι.

— Ἀλησμονιοῦνται, αὐτὰ μωρὲ Τσίτο μου; Τήραξε καὶ μοναχός σου ἂν δὲν πιστεύεις. Εἶπε στὸν ἄντρα τῆς ἡ Τσίταινα τὴν ὥρα πού πῆρε τὴ χουλιάρρα κι’ ἔβανε φασούλια στὰ δυὸ σαγάνια τους. Καὶ συνέχισε:

—“Ελα τσεδῶ νὰ φᾶμε ψωμί, κι’ ἔκανε τὸ σταυρό τῆς. Ζύγωσε κι’ ὁ Τσίτος κι’ ἔκανε τὸ σταυρό του κι’ αὐτός. Ὅταν ἀποφάγανε πάλε τὴ ματαρώτησε τὴ γυναῖκα του, ἂν θυμῆθηκε, κι’ ἂν ἔχει πουθενὰ κρυμμένο κάνα ναπολιόνι.

—Οὔτε θυμᾶμαι ἡ μαύρη, οὔτε ἔχω ἡ σκότεινη, τοῦ ἀπάντησε μὲ φανερὴ στενοχώρια ἡ Τσίταινα καὶ ἦτανε ἔτοιμη νὰ κλάψει.

—“Ε! ὦρ’ γυναῖκα, τῆς εἶπε ὁ Τσίτος, ἂν ἔχεις καὶ δὲ μοῦ τὰ δίνεις, κάρβουνα νὰ σοῦ γένουν. Κάρβουνα νὰ σοῦ γένουν! Τῆς ματαεῖ-

ΣΚΗΝΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΑΣ ΣΤΟ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 496)

Γερμανούς από βέβαιο θάνατο υπακούοντας στον όρκο του Ιπποκράτη και διασώζοντας την ανθρωπιά στη φρίκη του πολέμου. Και ενώ τα θηρία της ναζιστικής ζούγκλας οδηγούσαν κατά εκατοντάδες χιλιάδες τους συμπατριώτες του στο θάνατο στα κρεματόρια του Άουσβιτς και στους κλιβάνους σαπυνοποίησης του Νταχάου, ο γιατρός της Αγιάς και ο πολεμιστής της Μενίνας πάλαιψε συνειδησιακά και επιστημονικά και χάρισε ζωή — έδωσε ζωή στους θανάσιμους εχθρούς του Γένους του εις θάρος του οποίου εφαρμοζόταν μια συστηματική και αληθινά σατανική γενοκτονία, που θα αποτελεί αιώνιο στίγμα της ανθρωπότητας.

Σαράντα τέσσερα χρόνια πέρασαν από τότε. Και, αν επιζεί ο για-

πε με προσποιητή στενοχώρια και άγανάκτηση.

‘Ο Τσίτος έφυγε με τον τρόπο που είχε θρει. Κι ο λόγος ξεχάστηκε.

“Όταν ύστερα από κάποιο καιρό ή Τσίταινα χρειάστηκε να βγάλει ένα ναπολιόνι για μιá ανάγκη του σπιτιού, και είδε στο μπάλωμα αντί τὰ ναπολιόνια τὰ κάρβουνα άνατρόμαξε λέγοντας:

—“Έπιασε ή κατάρα του Σαββατογεννημένου και φίδια που θα με φάνε τή μαύρη, αν ο Τσίτος μου με καταραστεί.

(‘Από τὸ νέο βιβλίο του «Οί κλαντζήδες τής Μουργκάνας»).

τρός Νεγρήν ή οι διασωθέντες από τη μάχη της Μενίνας Γερμανοί, ασφαλώς θα είναι περήφανοι για την ανθρωπιά που επέδειξε ο πρώτος και ευγνώμονες όσοι με τις φροντίδες του διασώθηκαν από τα δόντια του χάρου.

Ας είναι ευλογημένη η ώρα, που ο Γερμανός αξιωματικός πήρε την απόφαση να χαρίσει τη ζωή στους Έλληνες πατριώτες της Αγιάς και ο Εβραίος γιατρός Νεγρήν να περιθάλψει τους θαριά τραυματισμένους Γερμανούς στη μάχη της Μενίνας.

Θα αναφέρονται από τον ιστορικό ως χαρακτηριστικές στιγμές ανθρωπιάς στη φρικτή, απάνθρωπη και ανθρωποβόρα δίνη του πολέμου.

Χ. Σ. ΓΙΑΚΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΙΑΡΑΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 503)

να τραγούδι - αφιέρωμα, στο μεγάλο Νίκο Τζάρα τον αθάνατο, οι στίχοι έχουν ως εξής:

Κλάψε νταούλι και βιολί
λαούτο και κιθάρα,
και συ κλαρίνο πένθησε
για το χαμό του ΤΖΑΡΑ.

Κέντρο που έπαιζε ήταν εκείνο του ΣΟΦΗ κατόπι Σκιπιτάρη (Σαϊντάν Παζάρ). Για ούζο πήγαινε στου Ναστόπουλου.

Μουσικολόγος της εποχής ήταν ο Θεόδωρος Ακρίδας από το Μεσολόγγι.

Μαθητές του Τζάρα ξεχώρισαν ο Νικ. Βρυώνης από τη Λευκάδα, ο Αθαν. Πατσούρας από το Ξηρόμερο, ο Βασ. Τουρκοβασίλης και Νικ. Νταής από την Πρέβεζα.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΩΝΥΜΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

ΤΑΣΟΥ ΧΑΛΚΙΑ

Στις 11 Οκτωβρίου στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα Αιγιάλεω ο μπάρμπα Τάσος Χαλκιάς πραγματοποίησε μνημόσυνο των ανωνύμων μουσικών και δασκάλων της δημοτικής μας παράδοσης.

Αρκετοί καλλιτέχνες ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του μπάρμπα Τάσου και όλοι μαζί έκαναν δέηση για την ανάπαυση των ψυχών των.

Στη συνέχεια ο μπάρμπα Τάσος είπε:

«Το μνημόσυνο αυτό γίνεται για να τιμήσουμε όλους τους ξεχασμένους και περιφρονημένους μουσικούς της δημοτικής μας παράδοσης. Αυτούς που κράτησαν την παράδοση επιμένοντας, παρά τη φτώχεια τους και παρά τον περιφρονητικό κατατρεγμό τους, στη διατήρηση, την καταγραφή και την αυθεντική ερμηνεία της δημοτικής μας μουσικής, όπως ακριβώς διασώθηκε στους αιώνες της σκλαβιάς και διαμορφώθηκε κάτω από τις σκληρές συνθήκες της.

Αν αυτοί που την μνήμη τους τιμούμε, οι εκατοντάδες, οι χιλιάδες άγνωστοι και λησμονημένοι μουσικοί της παράδοσής μας δεν υπήρχαν, δημοτική μουσική στην αυθεντική της μορφή δεν θα υπήρχε. Αυτοί την άκουσαν να τραγουδιέται στις μεγάλες ώρες της φυλής, στις κοινωνικές εκδηλώσεις, τους γά-

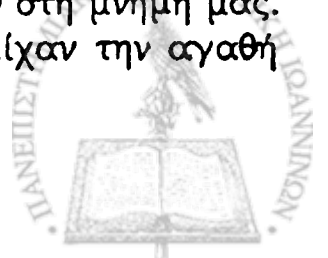
μους και τα πανηγύρια, τα χαροκόπια και τα μοιρολογήματα του λαού μας σε βουνά και κάμπους, σε θαλασσοδαρμένα νησιά και φτωχά χωριά, όπου ο λαός επί δεκαετίες έλεγε το ψωμί, ψωμάκι. Την κατέγραψαν αυτούσια, όπως την άκουσαν από το στόμα του λαού. Μ' αυτή τη μουσική πάντρεψαν σχεδόν το σύνολο του λαού μας και τον ψυχαγώγησαν στα ελάχιστα περιθώρια τηςσχόλης, από τα τόσα θάσσανα και τους καημούς, εκείνου του καιρού.

Στα κρύα του χειμώνα, στις βροχές του φθινοπώρου, στα λιοπύρια του καλοκαιριού, νηστικοί και κακοντυμένοι κι όχι λίγες φορές, άρρωστοι και πάντοτε περιφρονημένοι.

Όμως χάρη στο πάθος τους και την επιμονή τους και πρώτα απ' όλα χάρη στο ταλέντο τους, διατήρησαν άφθαρτη τη δημοτική μας μουσική και μας την παρέδωσαν ατίμητο θησαυρό.

Σε μας, στα παιδιά μας, στο λαό μας. Για σήμερα, αύριο, για το μακρινό μέλλον. Γι' αυτούς που θάρθουν και θα θελήσουν να δημιουργήσουν, βασισμένοι, όπως στην αυθεντική μας δημοτική μουσική.

Ελάχιστοι κατόρθωσαν από τους μάγους της δημοτικής μας μουσικής να διατηρηθούν στη μνήμη μας. Είναι αυτοί που είχαν την αγαθή

Ὁ Τάσος Χαλκιάς σόλο κλαρίνο σέ ἐκδήλωση τῆς Ἑταιρείας.

τύχη νὰ αποτυπωθεῖ ἡ μουσική τους
σε δίσκους.

Θα αναφέρω μερικά ονόματα:

Ανεστόπουλος Γεώργ., Αγγελῆς
Θεμιστοκλῆς, Αμπαντζή Ρίτα, Ανα-
στασίου Νικόλαος, Γιαούζος Κώ-
στας, Δραγάζης Ιωάννης ἢ Ουδόν-
τας, Ζούμπας Αλέξης, Καραγιάν-
νης Κώστας, Καρακώστας Νικόλα-
ος, Καλλίνικος Δημήτριος ἢ Αραπά-
κης, Κυριακάκης Ιωάννης, Καψά-
λης Χρόνης, Λαβίδας Δημήτριος,
Λάλος Γεράσιμος, Μαργέλης Χα-
ράλ., Μαλιάρας Βάγιος, Μπαντζῆς
Δημήτριος, Παπασιδέρης Γεώργι-
ος, Πάνος Πελοπίδας, Ρούκουνας

Κώστας, Ρούντας Φίλιππος, Ρέλιας
Νικόλαος, Εσκενάζη Ρόζα, Σέμσης
Δημήτριος ἢ Σαλονικιός, Σταμέλης
Απόστολος, Σαλέας Βασίλειος, Σι-
ούτας Γεώργ., Τζάρας Νικόλαος,
Τουρκοβασίλης Βασίλειος, Τζιέμος
Δημ., Χαρισιάδης Κίτσος, Χρυσάφα-
κης Εμμανουήλ, Χαρίσης Βασίλει-
ος, Χαλκιάς Λάμπρος, Χαλκιάς Χρό-
νης, Χαλκιάς Μάνθος, Χαλκιάς Δη-
μήτριος, Χαλκιάς Φώτιος.

Εκτός ἀπό αὐτούς που μνημονεύ-
θηκαν τα ονόματά τους υπάρχουν
καὶ ἄλλοι πολλοὶ χρυσοχέρηδες
που γιὰ τον ἄλφα ἢ θῆτα λόγο δεν
ηχογράφησαν τα τραγούδια τους

και προτίμησαν να τα πάρουν μαζί τους. Από τις εκατοντάδες αυτών των μουσικών θα σας αναφέρω μόνο δυο αν και είναι πάρα πολλοί που πέσανε μάρτυρες επάνω στη δούλειά τους για τη διάσωση της δημοτικής μας μουσικής.

Πρώτος ο Χρήστος Φάκος Χανεντές στο τραγούδι και δεξιότηχνης στο λαούτο με το ψευδώνυμο ο Τσουρλής από τη Βελτίστα Ιωαννίνων. Εφονεύθη σε γάμο στο χωριό Αραχωθίτσα Ιωαννίνων. Για τον άδικο χαμό του τον θρήνησε όλη η 'Ηπειρος και τον κάνανε τραγούδι που μέχρι σήμερα σώζεται.

Δεύτερος ο βιολίστας Νισιάτ Χαλίλ, αθίγγανος από το Παρακάλαμο Ιωαννίνων, γιός του γνωστού βιολίστα Κερίμη. Εφονεύθη σε γάμο στο Κεφαλόβρυσο Πωγωνίου. Οι συνάδελφοι του Παρακάλαμου του μελοποίησαν τραγούδι προς τιμήν του. Αξίζει κάθε προσπάθεια η πολιτεία να ενδιαφερθεί έστω και τώρα να συγκεντρώσει και να καταγράψει ό,τι απόμεινε, να αναζητήσει ό,τι είναι χαμένο, παραπεταμένο και λησμονημένο και να τα αποθέσει σε μια Τράπεζα της Παράδοσης και του λαϊκού μας πολιτισμού.

Τελευταίος αυτής της σειράς, ζυμωμένος από μικρό παιδί μαζί, με τους προπολεμικά τότε ώριμους και φθασμένους μουσικούς, είχα τη τύχη να τους γνωρίσω και να συνεργαστώ με όλους αυτούς τους μεγάλους καλλιτέχνες.

Την ώρα που χτυπώ την πόρτα της αιώνιας νύχτα αισθάνθηκα την ανάγκη να κάμω αυτό το μνημόσυνο, για να τιμηθεί η μνήμη όλων

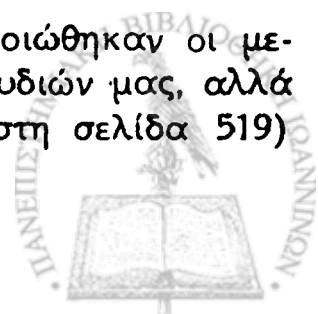
των αυθεντικών μουσικών, επωνύμων κι ανωνύμων όσων υπέφεραν στη ζωή τους προσηλωμένοι στην ιδέα, την εκτίμηση και το πάθος προς την δημοτική μας παράδοση, υπηρετώντας τη με θυσίες και αφοσίωση. Όσων αγνοώντας όλες τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες επέμειναν με το αποστολικό τους πάθος να υπηρετήσουν την μουσική ως το τέλος.

Πιστεύω ότι η εισφορά τους είναι τεράστια και θα πρέπει η πολιτεία να την αξιολογήσει και να την αποκαταστήσει πριν να είναι αργά. Η πολιτεία ως καταβάλλει κάθε προσπάθεια να φύγουν τα θάρβαρα και ξενόφερτα τραγούδια που χάρη σ' αυτά οι νέοι μας πήραν τη μεγάλη κατηφόρα της καταστροφής. Έτσι ακριβώς τα χαρακτήρισε ο αείμνηστος δεσπότης της Νέας Σμύρνης Χρυσόστομος, σε μια τιμητική διάκριση που έγινε στο πρόσωπό μου από τον Φάρο Τυφλών της Ελλάδας το 1984.

Αλλά εκτός του δεσπότη υπάρχουν εκατοντάδες μουσικοί και μουσικολόγοι, άνθρωποι των γραμμάτων και της τέχνης που ενδιαφέρθηκαν, αλλά δυστυχώς δεν εισακούστηκαν. Όλοι, αγαπητοί μου, γνωρίζετε για την μεγάλη αλλοίωση που διέρχεται η δημοτική μας μουσική και να είστε βέβαιοι πως κάποιο πρωί θα ακούσουμε τον εθνικό μας ύμνο σε διασκευή — ανατολίτικο τσιφτετέλι.

Αγαπητοί μου,

Όχι μόνο αλλοιώθηκαν οι μελωδίες των τραγουδιών μας, αλλά
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στη σελίδα 519)

ΔΗΜ. Φ. ΚΑΡΑΤΖΕΝΗΣ

(τ. Δικηγόρος, τ. Βουλευτής Άρτας)

«Ο πιστεύων εις εμέ καν αποθάνει ζήσεται»

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΜΟΥ

Φιλολόγου, τ. Λυκειάρχου

Στις 19 Οκτωβρίου, έσβυσε ήρεμα και απαλά «πλήρης ημερών» και φτερούγισε, σαν πανάλαφρο πέταλο άνθους στους θείους κόλπους του Πανάγαθου Θεού, ο εκλεκτός επιστήμων άνερωπος και αγαπημένος φίλος Δημ. Φ. Καρατζένης.

Ο θάνατός του — «διδάσκαλος φιλοσοφίας ο θάνατος», κατά τον ιερό Χρυσόστομο — προκάλεσε βαθειά συγκίνηση και θλίψη σ' όλους όσους είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν από κοντά και να εκτιμήσουν την πολύμορφη και ολοκληρωμένη προσωπικότητά του.

Ευρυμαθής νομικός — της παλαιάς σχολής των μορφωμένων και αφοσιωμένων στην απονομή του Δικαίου — «έντιμος» και έμπειρος πολιτικός (από το 1951 μέχρι το 1967) προσηνής και απλός όχι μόνο στους φίλους του, αλλά και στους απλούς ανθρώπους του μόχθου, είχε το χάρισμα να κερδίζει την αγάπη και το σεβασμό των συνανθρώπων του.

Ήταν προικισμένος από τη φύση με πολλά χαρίσματα. Καλός, αγαθός, ειλικρινής, τίμιος, ανιδιοτελής, ανεξίκακος, ανυπόχωρητος α-

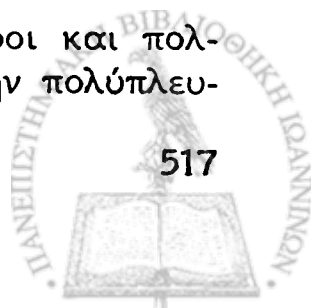
γωνιστής του Δικαίου, πιστός χριστιανός, δημιουργικός οικογενειάρχης, άφησε πίσω του πλήθος φίλων που θα τον θυμούνται πάντα με αληθινό πόνο.

Είχε το προσόν να προλαβαίνει τα πάντα και να οδηγεί σε επιτυχία παράλληλες δραστηριότητες εντελώς διάφορες μεταξύ τους. Κι αυτό του πρόσφερε την ηρεμία της συνείδησης προς το ατέλειωτο ταξίδι, παράλληλα με την αιώνια αγαθή ανάμνηση των προσφιλών συγγενών και των πολυάριθμων φίλων του.

Μεταπελευθερωτικά εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα όπου και ανέλωνε όλες του τις δυνάμεις για την επίλυση των προβλημάτων του Νομού Άρτας και των κατοίκων της. Από του 1967 δε και μέχρι το θάνατό του, ασχολήθηκε με την ιστορική έρευνα και τη συγγραφή ιστορικών μελετών, που αναφέρονται στο Νομό Άρτας.

Σ' ένα κόσμο αποψιλωμένο από αξίες, η φιλία και η παρουσία του ήταν για μας καταφύγιο και παρηγοριά.

Συγγενείς, συνάδελφοι και πολλοί φίλοι, τιμώντας την πολύπλευ-

ρη προσωπικότητά του με τα πολλά ηθικά και πνευματικά διαφέροντα, τον προπέμψαμε με συγκίνηση και θλίψη στην τελευταία του κατοικία στην Άρτα, όπως ήταν και η επιθυμία του.

Ο θάνατός του αφήνει ένα κενό στη Νομική Επιστήμη, στην Πολιτική, στην Ιστοριογραφία καθώς και στην ελληνική κοινωνία.

Μαζί με τους συγγενείς και τους φίλους που τιμούν τη μνήμη του, προσεύχομαι κι εγώ, ν' αναπαυθεί στη γαλήνη του.

Αιωνία αυτού η Μνήμη.

Γεννήθηκε στην Πράμαντα Ιωαννίνων, όπου και παρακολούθησε τα πρώτα γράμματα. Στη συνέχεια τελείωσε το Γυμνάσιο Άρτας και τη Νομική Σχολή Αθηνών. Από του 1930 μέχρι το 1951 δικηγόρουσε στην Άρτα, όπου και εκλέχτηκε αρχικά (1934) Δημοτικός Σύμβουλος και μετά Πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου (1936-41).

Το 1951 πρωτοπολιτεύτηκε και εκλέχθηκε βουλευτής με τον Ελληνικό Συναγερμό. Το 1952 επανεκλέχθηκε με το ίδιο κόμμα, στις δε επόμενες εκλογές 1956, 1958, 1961, 1963 και 1967 εκλέγονταν με το κόμμα της ΕΡΕ.

Από το 1967, μέχρι του θανάτου του, στράφηκε στην έρευνα της Ιστορίας του Νομού Άρτας και έγραψε τα εξής βιβλία:

— Η μάχη του Σέλτσου, Δραματική αντίστασις των Σουλιωτών, Αθήναι 1970.

— Η Επανάστασις της Άρτης του 1854, Αθήναι 1973.

— Αι Επαναστάσεις της Άρτης του 1866 και 1878, Αθήναι 1974.

— Γώγος Κ. Μπακόλας. Ο αδάμα-

ΔΗΜ. ΚΑΡΑΤΖΕΝΗΣ

στος σπλαρχηγός των Τζουμέρκων, Εκδόσεις Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1978

— Η Άρτα εις την Επανάστασιν του 1821, Θυσίαι και Αγωνισταί, Αθήναι 1978.

— Η προς Ήπειρον εκστρατεία το 1822 και η μάχη του Πέτα, Αθήναι 1980.

— Η Εκατονταετηρίς της Άρτης 1881-1981, Έκδοσις Μουσικοφιλολογικού Συλλόγου Σκουφάς, Αθήναι 1982.

— Ευάγγελος Π. Γαρουφαλιάς, Δήμαρχος-Βουλευτής, Αθήναι 1983.

— Μήτρος και Γιαννάκης Κουτελί-

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 516)
και τους στίχους που έγραψε ο λαός μας ακόμη και με το αίμα του. Από μια πλευρά δικαιολογώ τους συναδέλφους μου.

Κάνουν ό,τι μπορούν για να ζήσουν, για να μην έχουν την ίδια μοίρα με τους παλιότερους μουσικούς, που σας ανέφερα πιά πάνω, πεθαίνοντας στους δρόμους, ζητιανεύοντας από τους συνανθρώπους

δας, φημισμένοι οπλαρχηγοί των Τζουμέρκων, Αθήναι 1985.

— Θύμιο Γάκης και η αιχμαλωσία της Βασιλαρχόντισσας, Λήσταρχος — Εθνικός Ήρωας, Αθήναι 1986.

— Απ' την πνευματική Άρτα και η Τζένη Διαμαντή - Παπαϊωάννου, Αθήναι 1986.

— Επανάστασις και Καταστροφή Καλαρρυτιών — Συρράκου, Ιούλιος 1821, Πίνακες Αγωνιστών. Εκδόσεις Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1988.

Επίσης συνέγραψε το ιστορικό μέρος στον τόμο «Πράμαντα Τζουμέρκων - Ιωαννίνων (έκδοσις Αδελφότητας Πραμάντων, Αθήναι 1977), καθώς και πλήθος άρθρων στο «Ηπειρωτικό Ημερολόγιο» (έκδοσις Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1985), στο περιοδικό «Σκουφάς» (έκδοσις Μουσικοφιλολογικού Συλλόγου «Σκουφάς», τεύχη 36, 38—39, 50—51, 52—53, 58—59, 60—61) και αλλού.

Για την όλη του δράση, τιμήθηκε με το παράσημο του Φοίνικα.

τους.

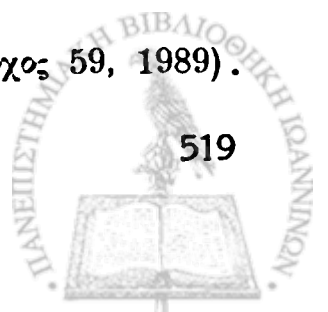
Νομίζω πως ωρίμασαν τα πράγματα και έφθασε ο καιρός που η Πολιτεία και ειδικά το Υπουργείο Πολιτισμού να δημιουργήσει κίνητρα για τους νέους καλλιτέχνες της γνήσιας παραδοσιακής μας μουσικής αλλά να ανταμείψει ηθικά και υλικά όλους τους πρωτομάστορες της παραδοσιακής μας μουσικής.

Με τα κίνητρα αυτά να είστε σίγουροι ότι θα σταματήσει πλέον ο κατήφορος, αλλά αργά και σταθερά θα επιστρέψουμε στις ρίζες μας.

Τελειώνοντας αγαπητοί μου κάτω έκκληση και μια ευχή και απευθύνομαι προς τυχόν συναδέλφους και παρακαλώ να βοηθήσουν όλοι προς αυτή την κατεύθυνση να καθιερωθεί ένα ετήσιο μνημόσυνο που να τιμάται η μνήμη όλων αυτών που έδωσαν και την ζωή τους ακόμα για τη διασφάλιση της παραδοσιακής μας μουσικής.

Θα ήταν παράλειψή μου να μην αναφερθώ σε ένα αδελφικό φίλο που δυστυχώς έφυγε από κοντά μας, ο οποίος ήταν πραγματικός λάτρης της Δημοτικής μας μουσικής, πρόκειται για τον αείμνηστο δημοσιογράφο ΧΡΗΣΤΟ ΛΑΜΠΡΑΚΗ από το χωριό Σκιαδάδες Άρτης. Χάρη σ' αυτόν τον μεγάλο αγωνιστή καταφέραμε και γράψαμε 1000 γνήσια παραδοσιακά τραγούδια από όλη την Ελλάδα που μεταδίδονται σήμερα στην ώρα του Αγρότη.

(«Ήπειρωτικά Νέα» Τεύχος 59, 1989).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ»

ΔΡΧ.		ΔΡΧ.
250	1. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Σπυριδών Λάμπρος, Α' Έκδοσις 1961, Β' Έκδοσις 1967	300
350	2. ΣΠΥΡ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ — ΑΛ. ΒΑΜΒΕΤΣΟΥ — ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ — Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Σπυριδών Βλάχος, ό από Ίωαννίνων 1961, Β' Έκδοσις 1970	300
250	3. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Δημήτριος Σ. Μπαλάνας, Α' Έκδοσις 1961, Β' Έκδοσις 1963	300
250	4. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Η συμβολή της Ήπειρου εις τούς άγώνιας ύπέρ της Έλευθερίας, 1963, Β' Έκδοσις 1970	300
450	5. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Ο μύθος της άλθυστικής συμβολής εις την άνεξαρτησίαν της Ελλάδος, 1963	250
200	6. ΙΩΑΝ. ΞΕΑΡΧΟΥ: Ο οικονομικός προγραμματισμός του ήπειρωτικού γώρου, 1963	250
250	7. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Γεώργιος Χατζής - Πελλερέν, ό Ήπειρώτης άγωνιστής, ό δημοσιογράφος, ό ποιητής, 1964	300
300	8. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Χρ. Χρηστοβασιλης, ό διηγηματογράφος, ό λαογράφος, ό πατριώτης, 1965	250
350	9. ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ Ι. ΚΑΚΟΥΡΗ: Θάνατος - Αίστάσεις σε μαγικο-θηροκευτικά «δράματα» της λαϊκής λατρείας της Ήπειρου, 1965	250
300	10. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Ίωάννης Κωλέττης, ό Ήπειρώτης Πρωθυπουργός, 1966	300
250	11. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Η Ξεντειά και τό δημοτικό τραγούδι, 1966, Β' Έκδοσις 1970	300
250	12. ΝΙΚΟΛ. ΤΣΑΚΑ: Πάργα, 1966	300
1000	13. ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, 1966	300
250	14. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Δρασοουλίτες Ήπειρος Κρήτη, 1967	250
250	15. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Ο Γεώργιος Σταύρου και ή Έθνική Τράπεζα, 1967	300
300	16. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Άγγελική Χατζημιγάλη και ή Ήπειρωτική λαϊκή τέχνη, 1967	300
300	17. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ: Ήπειρώται εις την Ρουμανίαν (Α' και Β') 1967	300
300	18. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Σχολεία και Διδάσκαλοι του	300
300	19. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Ο Άλη παρὰς από την άλλη πλευρά, 1968	300
300	20. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Γ. Καστριώτης (Σκεντέρμπεης) 1968	250
250	21. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Ήπειρος και Λακωνία (Από την Στράντζα έως τον Αυτονομιακόν Άγώνα 1914), 1968	250
250	22. ΠΑΝΑΓ. ΓΡ. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: Τά Έθνικά Ιεροδοτήματα και αϊ τρὸς αὐτὰ ύποχρεώσεις της Πολιτείας, 1968	250
250	23. ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ: Λορέντζος Μαβθλης, ό ήρωας του Δρίσκου, 1969	300
300	24. ΔΗΜ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Η Άτελευτέρωσις τών Ίωαννίνων, 1969	300
300	25. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Ίωάννης Βηλαράς, ό Ήπειρώτης Ιατροφιλόσοφος ποιητής και λόγιος, 1969	250
250	26. ΖΗΣΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ: Σπύρος Χασιώτης, ό Ήπειρώτης πατήρ της Γεωργίας, 1969	250
250	27. ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: Το νόημα του Σουλίου, 1969	250
250	28. ΒΙΒΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Η Κοινωνική Πολιτική και οι Ήπειρώται Έθνικοί Εργέται, 1970	250
250	29. Κ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: Αϊ Ήπειρώτιστα εις τούς έθνικούς άγώνιας, 1970	300
300	30. ΙΩΑΝ. ΒΟΓΑ: Η θέσις του Βορειοήπειρωτικού ζήτηματος, 1970	300
300	31. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ: Ήπειρώται δημοσιογράφοι στη Ρουμανία, Θωμάς Πασιβής, 1970	300
300	32. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ: Άπόστολος Άρσάκης και ή Φιλεκταθευτική Έταιρεία, 1970	250
250	33. ΙΩΑΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: Η πνευματική καταστροφή στα Γιάννινα στις άρχές του 19ου αϊώνος, όπωσ την είδαν οι ξένοι περιηγηταί, 1971	300
300	34. ΑΘΑΝ. ΣΟΥΡΑ: Η συμβολή τών Άδελφών Ριζάκη εις την έταναόσασιν του 1821, 1972	300
300	35. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Κομπογιαννίτες Μασουκάδες, οι ξακουσμένοι αὐτοδιδασκτα για-	300

	ΔΡΧ.		ΔΡΧ.
τροί άπ' τὸ Ζαγόρι τῆς Ἡπείρου, 1972	300	55. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ: Ἑλληνολατινὰ κι ἀξέχαστα, 1985	600
36. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : Ἡπειρώται δημοσογράφοι στὴ Ρουμανία, Σπ. Σίμος — Ζαχ Σαρδέλλης κλπ., 1973	300	56. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ : Ἡ Πρόβλα τῆς Μουργκάνας, κι ὁ εὐεργέτης Σπ. Τσίγκος, 1986	1000
37. ΓΡΗΓ. ΓΚΙΖΕΛΗ: Ἡ λειτουργία τῶν Βορειοηπειρωτικῶν τραγουδιῶν τῆς ἀγάπης, 1973	250	57. ΚΩΣΤΑ Ι. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Τὰ Γιάννινα, 1986	500
38. Γ. Θ. ΜΑΡΑΖΙΩΤΗ: Ὁ Ἡπειρώτης Ἑθναπόστολος Πέτρος Ἡπίτης, 1973.	300	58. ΕΚΘΕΣΙΣ Γενομένων Ζημιῶν τῆς ἐχθρικής Κατοχῆς 1941-44	600
39. Β. Γ. ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ γάμος στὴν Πυρσόβανη τὰ παλιὰ τὰ χρόνια, 1973	400	ΔΕΛΤΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	
40. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἡπειρώτες μαστόροι κι γεφύρια, 1973	800	—Πλήρης Σειρὰ τοῦ Δελτίου Τεύχη 1—141 =	26.200
41. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Ἀγῶνες ἐλευθερίας, 1973	400	Β' ἈΛΛΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	
42. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: Χριστόδουλος Κλονάρης, Ζαγορίτης, 1975	250	1. ΑΚΡΟΚΕΡΑΥΝΙΟΥ: Τὸ λυκόφως τῶν θεῶν στὴν Ἀλβανία	300
43. ΕΥΑΓΓ. Κ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ : Παραλειπόμενα κι κατάλοιπα τοῦ παναρχαίου πρώτου ἐν Ἡπειρῷ Μαντείου Δωδώνης, 1975	250	2. Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ: Ὅσα ἔγραψα στὸ Μοναστήρι	600
44. ΕΜΜ. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ : Ἡ Ἡπειρος κι τὸ Εἰκοσιέννα, 1975	300	3. Ν. ΓΟΥΖΕΡΙ: Βαθειές κι ἀνάλαφρες πνοές	100
45. ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ: Ὁ Παροισμακὸς λόγος τῶν Ἡπειρωτῶν, 1976	400	4. Σ. ΔΑΚΑΡΗ: Ὁδηγὸς Νήσου Ἰωαννίνων	300
46. ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΔΕΛΑΠΟΡΤΑ : Μνήμη Γεωργίου Γκάλγκου, 1977	250	5. Κ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ: Τὰ σκλαβωμένα Γιάννινα	400
47. ΑΘΑΝΑΣ. ΚΙΤΣΟΥ: Θεσπρωτικὴ Γῆ, 1977	250	6. Χ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ: Ἡ Ἡπειρος προμαχοῦσα (ἐξαντλημένο)	
48. ΑΛΕΞ. Σ. ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗ: Χαράλαμπος Κατσιμήτρος, Πρόμαχος τῆς Ἡπείρου, 1978	500	7. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Μικρὰ Ἀσία	300
49. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: Ἰωάννης Λαμπρίδης, 1979	350	8. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Ἰσπανοὶ - Ἕλληνες	300
50. ΑΘΑΝ. Δ. ΤΣΕΚΟΥΡΑ: Ἀπὸ τὸ 980 ὑψώματος. Ἀναμνήσεις Ἡπειρώτου Ἀγωνιστοῦ, 1979	1200	9. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Τιμητικὴ ἐκδήλωση	150
51. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΑΒΑΛΑ : Μία σκιαγραφία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ κι τοῦ Κράτους του, 1980	300	10. Κ. ΝΤΟΥΛΑ: Πίεσις - Ὑποπίεσις	200
52. ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΚΙΤΣΟΥ - ΠΙΤΟΥΛΗ: Ἐκδότες κι Τυπογράφοι τῆς Τουρκοκρατίας, 1980	250	11. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Εὐεργέτες - Δωρητὲς Ζαγορίου	200
53. Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: Σούλι - Σουλιῶται, 1983	300	12. Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἡπείρου	600
54. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ : Κώστας Γκράτζιος, 1983	350	13. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ πραγματικὴ εἰκὼν τῆς ἐν Ἀλβανία Ἑθν. Ἑλληνικῆς Μειονότητας	250
		14. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ: Κοντσιώτικα	1500
		15. Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ Πινακοθήκη Ἰωαννίνων	250
		16. Χ. ΧΑΒΕΛΑ: Γεν. Βιολογίας ἀπλὰ στοιχεῖα	100
		17. Χ. ΧΑΒΕΛΑ: Ὁ Οὐρανὸς	100
		18. Σ. ΧΙΛΙΑΔΑΚΗ: Ταξίδια στὴν Ἡπειρο	500
		19. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ: Ἀπαντα (Τόμοι 5)	6000
		α.—Α. ΖΩΙΔΟΥ: Χάρτης Ἡπείρου	200
		β.—Γ. ΔΟΥΡΔΟΥΦΗ: Μεγάλη χάρδρα τοῦ Βίκου (Πίνακας)	1000

Ακόμα μία πρωτιά...

Στην πιο δύσκολη αγορά του κόσμου, στην Αμερική, η MISKO διακρίθηκε άλλη μια φορά κερδίζοντας τον Οκτώβριο του '86 το «ΧΡΥΣΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ». Αυτό είναι το πέμπτο βραβείο μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια. Έτσι τα 54 βραβεία που είχε μέχρι σήμερα, γίνονται 55. Δεν είναι τυχαίο ότι η MISKO κερδίζει παντού πρωτίες. Είναι θέμα ποιότητας.

MISKO

AMERICA AWARD 1986

MISKO PASTES INDUSTRY,
S.A.